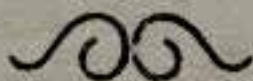

S T R I J E N S A S

als zelfstandige gemeente.

1 8 1 7 - 1 8 5 5.

S T R I J E N S A S

als zelfstandige gemeente.

1 8 1 7 - 1 8 5 5.

I N H O U D.

	Bladz.
1. Inleiding	1
2. Instelling van de nieuwe Gemeente	2
3. Bestuur en inrichting van de gemeente	3
4. Financieele huishouding van de gemeente	11
5. Armenzorg	19
6. Onderwijs	22
7. Kerk, kerkschuit, kerkelijke zaken en begraafplaats	30
8. Politiediensten, nachtwachten, militie, schutterij, landstorm, gemeentelijke schouwvoering en strandvonderij	37
9. Kermis, veer, paardenpost, lichtopstand, schutsluis en bemalingsinrichtingen	41
10. Verkeerswegen, landbouw en veeteelt, am- bacht en beroep en arbeidsbronnen	51
11. Opheffing der gemeente Strijensas en sa- menvoeging met Strijen	56
12. Nabeschouwingen	60

A A N T E E K E N I N G E N,
betrekking hebbende op de voormalige gemeente
S T R I J E N S A S,
als zelfstandige gemeente, tijdens de jaren
1817 tot en met 1855.

-oOo-

INLEIDING.

De gegevens voor deze aantekeningen zijn verzameld uit officieele bescheiden, deel uitmakende van het archief der voormalige gemeente Strijensas, thans berustende in het gemeentelijk archief van Strijen.

Naast zakelijke gegevens en bijzondere voorvallen worden mede vermeld de namen van tal van personen, die tijdens bedoeld tijdperk een meer of minder belangrijke rol hebben vervuld en van wie vele thans nog in leven zijnde nakomelingen te Strijensas en Strijen woonachtig zijn.

Het archief van de gemeente Strijensas kan niet bogen op volledigheid en vooral ten aanzien van de eerste jaren na de instelling der nieuwe gemeente zijn weinig belangrijke gegevens voorhanden.

De gemeenterekeningen dateeren vanaf 1817, de armenrekeningen vanaf 1835, de ingekomen stukken vanaf 1819, de uitgegane correspondentie vanaf 1827 en de gemeenteverslagen vanaf 1836. In enkele dezer archiefstukken komen tijdelijke onderbrekingen voor.

Eerst in 1845 werd aangevangen met een geregelde notuleering van het verhandelde in de raadsvergaderingen en die van Schout en Assessoren, later Burgemeester en Wethouders.

Alle overige gegevens zijn ontleend aan verordeningen, publicaties, losse aantekeningen en enkele bijzondere dossiers, benevens aan mededeelingen van particuliere zijde verstrekt.

In verschillende gevallen worden feiten gememoreerd, die buiten het tijdsbestek van de gemeentelijke zelfstandigheid van Strijensas zijn gelegen.

Waar dit plaats vond, geschiedde zulks ter verdui-

delijking of ter wille van meerdere volledigheid, alsook, om enkele voorvallen uit vroegere of latere tijden, die nauw verwant zijn aan de geschiedenis van Strijensas, hier schriftelijk vast te leggen.

INSTELLING VAN DE NIEUWE GEMEENTE.

Uit in 1827 gevoerde correspondentie tusschen den Gouverneur van Zuid-Holland en den toenmaligen Burgemeester van Strijensas blijkt, dat Strijensas in het tijdvak van 1803 tot en met 1813 - zondere nadere aanduiding - voor het kleinste aantal jaren tot Strijen en voor het grootste aantal jaren tot Klundert heeft behoord.

De vereeniging met Klundert vindt verklaring in het feit, dat Strijensas vóór den Sint Elizabethsvloed van 18 November 1421 nog niet gescheiden was van Klundert en het grondgebied van Strijensas uit dien hoofde van ouds deel uitmaakte van de Domein- gronden van het rentambt „Niervaart, gezegd de Klundert"; later overeenkomstig de betreffelijke wet van 25 Mei 1816 behorende tot de gedoteerde goederen van Prins Frederik der Nederlanden en welke goederen na de opheffing der gemeente Strijensas - voor zover al niet reeds eerder voor bepaalde doeleinden afgestaan - in 1887 werden verkocht. Vast staat wel, dat Strijensas in het laatst van den Franschen Tijd gemeentelijk tot Klundert behoorde, waarna het gedurende de jaren 1814, 1815, 1816 en vervolgens tot 1 April 1817 deel uitmaakte van de gemeente Strijen, welke vereeniging krachtens Kon. Besluit van 21 Mrt. 1817 werd opgeheven, om plaats te maken voor de zelfstandige gemeente Strijensas.

Het was dus zoo, dat Strijensas achtereenvolgens behoorde tot Klundert, tot Strijen, toen zelfstandig werd om later weer te behooren tot Strijen.

Op het tijdstip van de scheiding met Strijen was aldaar Schout François Frederic Loose, die kort daarna op 11 April 1817 overleed.

Het streven tot opheffing van de vereeniging met Strijen en het instellen van een zelfstandige gemeente schijnt uitgegaan te zijn van Strijensas en wel om dezelfde overwegingen, die in latere jaren bij het verzet van Strijensas tegen nieuwe vereeni-

ging met Strijen, aan het slot van deze aantekeningen meer uitvoerig zullen worden behandeld.

Van 1 April 1817 tot 1 September 1855, alzoo gedurende 38 jaren, bleef Strijensas een zelfstandige gemeente. De grensbepaling van de nieuwe gemeente met Strijen had plaats in Juni 1817; eerst in Augustus 1827 gevolgd door die met Klundert, waarbij de watergrens werd vastgesteld op het midden van het Hollandsch Diep. Uit correspondentie van het Gemeentebestuur in 1844 blijkt, dat te dien tijde het vaarwater in het Hollandsch Diep voor Strijensas in het midden van de rivier was gelegen, zoodat in tegenstelling met thans, de schepen op vrij verren afstand de gemeente passeerden.

De betrekkelijke proessen-verbaal van grensbepaling werden in 1817 onderteekend voor Strijensas door den Schout Ary Overwater en voor Strijen door den eersten Assessor Albertus Pesant en in 1827 voor Strijensas door den Burgemeester Jacobus Overwater, voor Strijen - dat eveneens bij deze grensscheiding geïnteresseerd was - door den Burgemeester J.A. Stoop en voor Klundert door den Burgemeester D. Korteweg.

De jurisdictie van de nieuwe en wel zeer kleine gemeente had, zonder het gedeelte Hollandsch Diep, een oppervlakte van 16 Morgen en 123 roeden, terwijl in correspondentie van 1827 daarvoor ook wordt genoemd 16 Bunders, 18 Roeden, 63 Ellen en 16 Palmen. De toenmaals vastgestelde grenzen kwamen geheel overeen met die van de thans nog bestaande afzonderlijke kadastrale gemeente Strijensas.

Bij de instelling van de nieuwe gemeente bedroeg het zielen aantal 160, dat omstreeks 1845 opliep tot 314 en bij opheffing der gemeente weer was gedaald tot 287 zielen.

De Godsdienstige gezindheid van de bevolking was - gelijk men het in die dagen noemde - overheerschend Gereformeerd, d.w.z. Hervormd, terwijl melding wordt gemaakt van een klein aantal Roomsche Katholieken, dat gedurende vele jaren varieerde omstreeks 10.

BESTUUR EN INRICHTING VAN DE GEMEENTE.

Bij schrijven van den Gouverneur van Zuid-Holland d.d. 31 Mei 1817 werd aan Ary Overwater fungerend

Schout te Strijensas medegedeeld, dat hij door Z.M. den Koning tot Schout was aangesteld, waarna hij op 4 Juni d.a.v. werd beëdigd en terstond in functie trad. De benoemde Schout was geboren op 31 October 1748 en dus op dat tijdstip 69 jaar oud.

Op 6 Juni 1817 verzocht hij mede aangesteld te mogen worden tot Secretaris der gemeente, welke benoeming kort daarna in hetzelfde jaar volgde.

Als Ontvanger fungeerde te Strijen in 1817 J.C.Spaan, die met ingang van 1818 als zoodanig voor Strijensas werd vervangen door genoemden Ary Overwater, waarmede dus de ambten van Schout, Secretaris en Ontvanger in één persoon vereenigd waren.

De Schout Ary Overwater overleed op 10 April 1823.

Zijn zoon Jacobus Overwater, Schout ad interim, deelde hierop aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland mede, dat zijn Vader was overleden, alsook, dat hij overeenkomstig artikel 13 van het Reglement voor het Bestuur ten Platte Lande de waarneming der functiën van den overledene tijdelijk op zich had genomen. Bij schrijven van 9 Juni 1823 berichtte de Gouverneur hierop, dat bij Z.M. besluit van 20 Mei 1823 Jacobus Overwater was benoemd tot Schout en Secretaris der gemeente Strijensas. Omstreeks 1825 werd de titel van Schout in dien van Burgemeester gewijzigd.

Op 16 Augustus 1823 werd op diens verzoek en met dispensatie in verband met het tevens bekleeden van het Schoutschap, Jacobus Overwater mede door Ged. Staten aangesteld als Ontvanger der gemeente, waarmede ook toen wederom de betrekkingen van Schout, Secretaris en Ontvanger door één persoon werden vervuld.

Daarnaast was hij mede Ambtenaar van den Burgerlijken Stand en Beheerder van het Armenfonds der Gemeente. Het ambt van Secretaris bleef niet bij voortduring door hem bekleed. In October 1833 verzocht hij in verband met uitgebreide werkzaamheden als zoodanig te worden ontslagen, waarna hij nog in hetzelfde jaar werd opgevolgd door Gerrit Diepenhorst Corneliszoon, gewezen Burgemeester en Secretaris der kort hiervoor met Maasdam en Sint-Anthonie-

polder vereenigde gemeente Cillaarshoek, wonende te Strijen, die dispensatie verkreeg om in zijn nieuwe functie aldaar woonachtig te blijven.

De Secretaris Diepenhorst overleed in 1849 en in diens plaats werd bij Kon.Besluit van 18 October 1849 benoemd Jacobus Overwater Jz. te Strijensas, zoon van den Burgemeester.

Met ingang van 1 Januari 1839 werden de ambten van Burgemeester en Ontvanger onvereinigbaar verklaard, waarop nog door den Raad aan Ged. Staten werd verzocht den Burgemeester te willen vergunnen het ontvangerschap te blijven bekleeden, op grond, dat in de gemeente geen ander geschikt persoon daarvoor was te vinden en wijziging in elk geval salarisverhooging zou meebrengen. Dit verzoek blijkt niet te zijn ingewilligd, want op 22 December 1838 werd voor het ontvangerschap door den Raad een voordracht ingediend met de namen der Raadsleden Evert Hesselink en Jan Pieterman, waarvan door Ged. Staten de eerste als Ontvanger werd aangewezen.

Salarisverhooging kon achterwege blijven.

Genoemde Hesselink overleed in 1847, in wiens plaats op voordracht van den Raad en met ontheffing in verband met bloedverwantschap met den Burgemeester - vader en zoon - tot Ontvanger werd aangesteld Jacobus Overwater Jz., al reeds Secretaris der gemeente.

In de raadsvergadering van 31 December 1849 sprak de Burgemeester Jacobus Overwater, zulks in verband met reeds in 1846 door de Regeering geopperde plannen tot het samenvoegen der gemeente met Strijen, over de onzekerheid van zijn herbenoeming bij zijn periodiek aftreden op 2 Januari 1850, waarom hij verzocht in zijn plaats een ander aan te wijzen als Ambtenaar van den Burgerlijken Stand, waarvoor al dadelijk het Raadslid Jan Pieterman werd aangewezen. De aftredende Burgemeester bekleedde toen zijn ambt gedurende bijna 27 jaren.

Het hierboven geuite vermoeden bleek juist te zijn geweest, want bij Kon.Besluit van 2 Januari 1850 werd tot Burgemeester van Strijensas benoemd Herman Ruben Vogelsang, Burgemeester van Strijen, die op 24 Januari d.a.v. werd geïnstalleerd. De nieuwe Burgemeester,

die uit den aard der zaak te Strijen woonachtig bleef, maakte later in 1852 bij publicatie bekend, dat hij voor ingezetenen van Strijensas te spreken was in de Raadkamer aldaar, elken Zaterdag tusschen tien uur en half drie.

Gedurende de ambtsperiode van Burgemeester Vogel-sang, loopende tot 1 September 1855 - het tijdstip van de hereeniging met Strijen - bleef als Secretaris en Ontvanger gehandhaafd Jacobus Overwater Jz., terwijl gedurende die periode de afgetreden Burge-meester Jacobus Overwater de administratie bleef voeren van het Armenfonds en in 1853 voor korten tijd ook als Raadslid in het bestuur der gemeente terug-keerde.

Bij de instelling der nieuwe gemeente in 1817 werden door den Schout aan den Gouverneur een zes-tal namen van de voornaamste ingezetenen opgegeven, om daaruit drie Raadsleden te benoemen, die met den Schout het gemeentebestuur zouden vormen.

Deze opgave bevatte de namen van Cornelis Dolk, Jan de Groot, Gerrit Sinterniklaas, Jan Pieterman, Teunis de Groot en Jacob Overwater Teuniszoon, waar-uit bij beschikking van Ged.Staten van 17 Juni 1817 de drie eerstgenoemden als leden van het Gemeentebe-stuur werden benoemd, terwijl daarna door den Raad als Assessoren - eerst bij de invoering der Gemeente-wet van 1851 Wethouders genoemd - werden aangewezen Cornelis Dolk en Jan de Groot.

Volgens latere voorschriften van het Reglement voor het Bestuur ten Platte Lande werd in 1825 het aantal Raadsleden uitgebreid tot zes.

Tot 1852 geschiedde hunne benoeming door Ged. Staten op voordracht van den Raad, na dat jaar als gevolg van de Grondwetsherziening van 1848 en de eerder genoemde Gemeentewet, door de kiezers voor den Gemeenteraad.

Een Raadslid was in die dagen vrij zeker van zijn zetel; aan politiek werd niet gedaan. Slechts in zeer bijzondere gevallen verklaarde de overheid zich met de voordracht van den Raad niet accoord, waarvan in dit verband slechts twee voorbeelden zijn te vinden.

In 1845 verzette de Gouverneur zich bij de benoe-

ming van een nieuw Raadslid tegen de voordracht van Pieter van Vugt, op grond van diens 73-jarigen leeftijd en in hetzelfde jaar werd bezwaar gemaakt tegen de herbenoeming van Jan de Groot als Assessor, eveneens op grond van het bereiken van denzelfden leeftijd.

Nog wordt melding gemaakt van het bijzondere geval, dat Cornelis Eekman, bij besluit van Ged. Staten van 23 Augustus 1825 was benoemd tot Raadslid en reeds bij gelijk besluit van 25 October d.a.v. werd ontslagen. Een verklaarbare reden werd niet gevonden; vermoedelijk heeft een en ander een formeele oorzaak tot grondslag gehad.

Voor zoover kan worden nagegaan, waren gedurende het bestaan der gemeente Strijensas, te rekenen vanaf 1817, achtereenvolgens als Raadsleden en Assessoren in functie de navolgende inwoners:

1. Cornelis Dolk, 1e Assessor;
2. Jan de Groot, 2e en later 1e Assessor;
3. Gerrit Sinterniklaas;
4. Johannes Hesselink, 2e Assessor;
5. Teunis Overwater, 2e Assessor;
6. Cornelis Eekman;
7. Jan Pieterman, 2e en later 1e Assessor;
8. Maarten de Groot;
9. Jacob Dolk;
10. Evert Hesselink;
11. Arie Bezemer;
12. Cornelis Pieterman;
13. Jacobus Overwater;
14. Pieter Wervers, benoemd met dispensatie als behuwd-zoon van het Raadslid Arie Bezemer.

Bij de opheffing der gemeente in 1855 waren Raadsleden Jan Pieterman 1e Wethouder, Teunis Overwater 2e Wethouder, Arie Bezemer, Cornelis Pieterman, Jacobus Overwater en Pieter Wervers.

Het is niet te verklaren, wie destijds het bij de nieuwe Gemeentewet voorgeschreven 7e Raadslid is geweest. Aannemelijk lijkt, dat in verband met de zeer nabije hereeniging met Strijen, niet tot volledige aanvulling van den Raad werd overgegaan.

Raadslid met het grootste aantal dienstjaren is geweest Jan de Groot met 28 zittingsjaren.

Het typeert overigens de samenstelling van de bevolking, dat bij het overlijden van het Raadslid Evert Hesselink in 1847, door den Raad aan Ged.Staten werd verzocht de bestaande vacature te mogen aanhouden bij gebrek aan een geschikt persoon en in deze als diligent te worden beschouwd.

Eerst zes jaren later, in 1853, zou in deze vacature worden voorzien door de benoeming van Jacobus Overwater, voormalig Burgemeester der gemeente. Krachtens het Reglement voor het Bestuur ten Platte Lande bestond er naast den Raad een wisselende Commissie van hoogst aangeslagenen in de gemeentebelasting, varieerende tusschen 3 en 7 personen, die in bijzondere gevallen, veelal rakende belangrijke financieele of buitengewone aangelegenheden van de gemeente, met den Raad vergaderde en daar ook stemgerechtigd was.

Zoo zien wij b.v. in de Raadsvergadering van 19 Mei 1846, ter behandeling van de toen niet doorgegangene plannen tot hereeniging van Strijensas met Strijen, dat deze Commissie bestond uit zeven leden, t.w. Hendrik van Bruggen, Teunis van Bruggen, Pieter van Vugt, Jan Schouwenburg, Pieter Wervers - destijds nog geen Raadslid - , Teunis van Bruggen Hz. en Jan Jonas.

Voorts bestond er een College van Zetters voor de Directe belastingen, waarvoor in 1819 door den Gouverneur werden aangewezen Teunis de Groot, Jan Pieterman, Jacob Overwater, Bastiaan Niemansverdriet en Teunis Herweyer, waarvan de twee laatsten van buiten de gemeente, omdat ter plaatse zelf geen meerdere behoorlijke krachten voorhanden waren. Ook in latere jaren kwam dit nog voor, toen Bastiaan Niemansverdriet in 1846 als zetter werd vervangen door zijn zoon Abraham Niemansverdriet.

Tenslotte was er, te beginnen met 1842, ook nog een Commissie van Toezicht op het schoolwezen, welke als regel bestond uit het College van Burgemeester en Assessoren. Deze Commissie werd benoemd door Ged. Staten op voordracht van den Schoolopziener.

Uit den aard der zaak kon de nieuwe gemeente in 1817 niet over een gemeentehuis beschikken, waarin

echter werd voorzien door een localiteit, genaamd de Raadkamer, dienende als Raadszaak en Secretarie. Deze kamer maakte deel uit van een huis van den Schout en later van diens zoon en opvolger en werd blijkens de gemeenterekeningen aan de gemeente verhuurd voor f 12.-- per jaar, waarvoor echter ook enkele malen bedragen van f 9.-- en f 11.-- staan aangegeven. Zoolang Strijensas als zelfstandige gemeente heeft bestaan, bleef deze toestand ongewijzigd voortduren.

Toen Ged. Staten in 1851 aanmerking maakten op deze rekening-post, omdat daarbij het mandaatzegel niet van de huur was ingehouden, was het antwoord van den Raad, dat de Raadkamer door Jacobus Overwater alleen bij gemis van eenige andere geschikte vergaderplaats in het belang der gemeente werd afgestaan, zonder dat hij voor het gebruik daarvan eenige bepaalde huur kon gezegd worden te genieten, doch alleen een bedrag van f 12.-- door hem werd ontvangen ter tegemoetkoming in de kosten van schoonhouden, vuur, licht, enz., zoodat het voorzeker genoemden eigenaar te allen tijde hoogst aangenaam zou zijn, indien het door hem afgestane lokaal niet meer voor de gemeente beschikbaar behoefte te blijven, zonder dat evenwel tot vervangning door een ander lokaal de minste gelegenheid aanwezig was.

De gemeentelijke afkondigingen hadden in den regel plaats des Zondags twaalf uur voor de deur van de Raadkamer, zijnde het gewone tijdstip van aankomst van de kerkschuit.

Voor zoover valt na te gaan, was deze Raadkamer gevestigd in de voorkamer van het huis, thans bewoond door L.A.Overwater, Buitendijk, No. 2.

Na de invoering van de herziene Grondwet van 1848 kwam het kiesstelsel van rechtstreeksche aanwijzing door de kiezers, gebaseerd op belastingplicht. In een schrijven van den toenmaligen Minister van Justitie Mr D. Donker Curtius werd dit feit het Gemeentebestuur door bemiddeling van den Kantonrechter te 's-Graven-deel in een schrijven van 10 Januari 1849 aldus aangekondigd.

„Een nieuw tijdvak opent zich voor Nederland. De goeude burgerij heeft thans de Vertegenwoordigers der natie te benoemen. De band tusschen het volk en

hen die voor zijn belangen zorgen, is daargesteld. Het behoort een band van liefde, van bescherming en eenparige medewerking te zijn."

De toekomst heeft intusschen geleerd, dat er van deze mooie verwachting in latere jaren en vooral wat betreft de eenparige medewerking, niet veel terecht is gekomen.

Voor het eerst in 1851 werd door den Ontvanger der Directe belastingen de kiezerslijst voor den Gemeenteraad ter vaststelling aan den Raad ingezonden. Om kiezer te zijn voor den Raad moest men een gevorderden aanslag hebben in de Directe belastingen (grondbelasting, personeele belasting en patentrecht) van f 16.— aan hoofdsom en Rijksopcenten.

Op de eerst vastgestelde kiezerslijst voor den Raad kwamen vier kiezers voor, t.w. Jacobus Overwater, Teunis Overwater, Jan Pieterman en Maarten de Groot.

De stembiljetten werden bij de kiezers thuis bezorgd om later in een gesloten stembus te worden opgehaald, welke in de Raadkamer werd geopend. Men had dus het merkwaardige geval, dat het nieuwe kiesstelsel, dat naast directe verkiezing ook verruiming van het kiezerscorps beoogde, in vergelijking met de vroegere aanbeveling door den Raad, hier leidde tot inkrimping van het aantal stemhebbenden.

Bij de opheffing der gemeente in 1855 was het aantal kiezers voor den Gemeenteraad geklommen tot vijf.

Ook voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal en de Provinciale Staten werden de kiezerslijsten op dezelfde wijze bij den Raad ingezonden.

Als merkwaardigheid valt te vermelden, dat in 1850 de lijsten voor de Tweede Kamer en de Provinciale Staten in zoverre door den Raad werden gewijzigd, dat daarvan werden afgevoerd twee personen, waarvan een sedert jaren overleden en de tweede niet minder was dan Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden, wiens afvoering geschiedde op grond, dat deze als hoogst aangeslagene vertiesbaar was voor de Eerste Kamer der Staten-Generaal en het genoegzaam bekend was, dat deze elders in de termen van kiesgerechtigheid viel.

Om kiezer te zijn voor de Tweede Kamer en de Provinciale Staten bedroegen de gevorderde belastingbedragen *f* 32.--. Voor deze verkiezingen, waarvoor in 1850 drie kiezers stonden ingeschreven, werden de stembusjes geopend op het Raadhuis te Strijen, dat te samen met Strijensas een onderkiesdistrict vormde van het hoofdkiesdistrict Ridderkerk. In de Hoeksche Waard waren te dien tijde vier van deze onderkiesdistricten, t.w. Oud-Beyerland, Puttershoek, Strijen en Numansdorp.

De eerder genoemde belastinggrondslagen van respectievelijk *f* 16.-- en *f* 32.-- moesten blijkens een toelichting van den Gouverneur van 8 Februari 1850 aldus worden opgevat, dat deze belastinggrenzen voor Strijensas konden worden geacht een zoodanigen maatschappelijken toestand te vertegenwoordigen, dat daarmede eenige waarborgen werden verkregen voor een beredeneerde en behoorlijke keuze.

FINANCIEELE HUISHOUDING VAN DE GEMEENTE.

Uitgaande van de daaromtrent thans heerschende begrippen, liep de huishouding van de nieuwe gemeente over bijzonder geringe bedragen; al moge men daarbij bedenken, dat de innerlijke waarde en de koopkracht van het geld destijds een geheel andere beteekenis bezaten dan tegenwoordig.

Het lage budget van de gemeente was vooral het gevolg van de nagenoeg geheel uit den arbeidenden stand bestaande bevolking, met hoogst geringe draagkracht, waarom de gemeentelijke huishouding wel op sobere wijze moest worden gevoerd. Alles, wat niet strikt noodzakelijk was, werd vermeden, doch ook meer belangrijke aangelegenheden kwamen niet tot hun recht of bleven achterwege. Zoo waren de tractementen van de ambtenaren zeer laag, het onderwijs werd slechts matig verzorgd, de armenzorg was zeer beperkt, behoorlijke brandblusmiddelen en politietoezicht ontbraken, ja zelfs ging men er toe over, om op grond van de daaraan verbonden kosten, het abonnement op de Nederlandsche Staatscourant tijdelijk buiten werking te stellen.

Ondanks herhaalde en dringende betoogen van den Gouverneur en van Ged.Staten kon de Raad het gedurende vele jaren klaar spelen zich te vrijwaren voor de

aanschaffing van een eenvoudige handbrandspuit, destijds ter waarde van f 60.-- en van enkele van hooger hand noodzakelijk geachte schoolbenodigdheden, bestaande in een stel nieuwe maten en gewichten.

Eindelooze correspondentie en beraadslagingen zijn in den loop der jaren 1827 tot 1855 over deze beide onderwerpen te vinden, doch steeds kon met een beroep op de gemeentelijke financiën weer een motief tot uitstel worden gezocht, tot ten slotte de herëeniging met Strijen de zaak voor goed beëindigde. De door den Raad aangevoerde argumenten waren niet altijd steekhoudend.

Naast het bezwaar van de hooge kosten van een brandspuit werd altijd weer verzekerd, dat goed werd gezorgd voor gereedschappen, als emmers, ladders, haken en lantaarns. Bovendien, dat de huizen in de gemeente in twee rijen aan elkander waren gebouwd, zoodat wanneer er brand mocht ontstaan, alle inwoners al dadelijk op redding van eigen bezittingen waren aangewezen, waardoor een genoegzaam aantal manschappen voor een spuit niet bijeen was te brengen.

Het altijd dienst doende struikelblok voor een hereeniging met Strijen, n.l. de groote afstand tusschen de beide gemeenten, werd zelfs in dit geval radicaal ter zijde gesteld, waar betoogd werd, dat op ongeveer drie kwart uur afstand in de gemeente Strijen altijd twee spuiten aanwezig waren en vandaar in tijd van nood wel hulp en bijstand zou zijn te verkrijgen.

De afstand tusschen Strijensas en Strijen vindt men bij verschillende gelegenheden afwisselend aangegeven als drie kwart uur of een uur gaans, al naar gelang van het doel, waaraan deze dienstig moest worden gemaakt, m.a.w. al naar dit het beste in de kraam van Strijensas te pas kwam.

Wanneer men nu echter bij dit alles ziet, dat in de jaren 1825 tot en met 1844, dus gedurende twintig achtereenvolgende jaren, geen persoonlijke of hoofdelijke omslag werd geheven, dan lijkt naar de tegenwoordige begrippen de vraag zeker niet ongegrond, of in sommige opzichten de zuinigheid niet te ver werd gedreven.

Ook de salarissen, welke de verschillende ambts-

dragers genoten, stonden op bijzonder laag peil. E.e.a. blijkt het beste uit de notulen van de Raadsvergadering van 15 December 1851, waarin een voorstel van Ged. Staten werd behandeld tot herziening der jaarwedden van Burgemeester, Wethouders, Secretaris en Ontvanger en waarbij door den Raad met algemeene stemmen de volgende overwegingen werden vastgesteld.

Ten eerste, dat sedert het bestaan der gemeente de tractementen voortdurend hebben bedragen voor den Burgemeester *f* 50.--, voor den Secretaris *f* 50.-- en voor den Ontvanger *f* 6.--.

Ten tweede, dat de jaarwedden thans zullen verhoogd moeten worden tot respectievelijk *f* 150.--, *f* 100.-- en *f* 30.--, alzoo eene vermeerdering met *f* 174.--.

Ten derde, dat deze uitgaven gevonden moeten worden uit den hoofdelijken omslag, die in vergelijking met de loopende begrooting verdriedubbeld zal moeten worden.

Ten vierde, dat deze last ondragelijk zal zijn, omdat slechts vijftien personen in den hoofdelijken omslag kunnen worden aangeslagen, terwijl deze voor meer dan de helft door één persoon en reeds voor vier vijfden door de twee hoogst aangeslagenen wordt gedragen.

Waarom in afwijking met het voorstel werd besloten, de jaarwedden vast te stellen voor den Burgemeester op *f* 85.--, verminderd met 1/10 wegens cumulatie met Strijen, blijft *f* 76,50, voor den Secretaris op *f* 75.-- en voor den Ontvanger op *f* 20.--.

De Wethouders, die mede voor salariering in aanmerking kwamen en te voren nimmer eenige belooning hadden genoten, wenschten dit standpunt te blijven handhaven, terwijl Burgemeester, Secretaris en Ontvanger verklaarden, met het besluit van den Raad volkomen te kunnen instemmen.

Ondanks deze instemming werden hierop in 1853 de tractementen door Ged. Staten vastgesteld voor den Burgemeester op *f* 175.--, voor elk der Wethouders op *f* 12.--, voor den Secretaris op *f* 125.-- en voor den Ontvanger op *f* 20.--, terwijl voor 1852 en 1853 een tusschenregeling werd getroffen. Het Bodeschap, waargenomen door den Schoolmeester, werd betaald met *f* 12.--, terwijl sedert 1851 elk der Zetters een jaarlijksche vergoeding genoot van *f* 5.--.

Van de eerste gemeenterekening over 1817 kan het volgende overzicht worden gegeven.

ONTVANGSTEN.

1. Opcenten grondbelasting, personeel en mobilair	f	16.08
2. Personeele of hoofdelijke omslag	"	166.--
3. Collecte (accijns) op de eetwaren	"	48.24
4. Collecte (accijns) op de brandstoffen	"	13.97
5. Opbrengst kaaigelden	"	12.48
6. Opbrengst hondenbelasting	"	9.--
7. Collecte (accijns) op de dranken	"	1.08
	f	266.85
		=====

UITGAVEN.

8. Jaarwedden Schout en Secretaris, elk f 50.--	f	100.--
9. Jaarwedde Ontvanger	"	6.--
10. Algemeene bestuurskosten	"	70.--
11. Subsidie aan de Armen	memorie	
12. Jaarwedde Schoolmeester	f	36.--
13. Dekking overschrijding der algemeene bestuurskosten	memorie	
14. Onvoorzien	f	2.08
15. Zegels der rekening	"	0.95
	f	215.03
		=====

Ten einde een beter inzicht te verkrijgen in de huishouding der gemeente, de draagkracht der inwoners en hunne algemeene levensomstandigheden, diene de volgende toelichting.

Op het Kohier van den hoofdelijken omslag kwamen de volgende aanslagen voor.

Jacob Overwater	met	f	2.50
Cornelis Pieterman	"	"	9.--
Teunis Pieterman	"	"	2.--
Jacobus Jonas	"	"	1.50
Geertruy Duivers	"	"	5.--
Maria Overwater	"	"	13.--

Transporteeren f 33.--

	Transport	f	33.—
Cornelis Dolk	met	"	8.—
Jan de Groot	"	"	3.50
Teunis de Groot	"	"	6.—
Teunis van Bruggen	"	"	1.75
Willem van der Dussen	"	"	1.—
Hendrik van Malsen	"	"	1.75
Gerrit Sinterniklaas	"	"	3.—
Hendrik van Bruggen	"	"	1.—
Huig Streefkerk	"	"	1.—
Teunis Zwartbol	"	"	1.—
Cornelis Zwartbol	"	"	1.—
Pieter van Vugt	"	"	1.—
Ary Overwater	"	"	45.—
Jacobus Overwater	"	"	22.—
Wed. Teunis Overwater	"	"	27.—
Anna Overwater	"	"	9.—
	Totaal	f	166.—

Volgens het bij den aanslag opgemaakte proces-verbaal werden de ingezetenen aangeslagen naar hun oogenschijnlijk vermogen en bijzondere inkomsten; tevens met inachtneming van hetgeen zij boven anderen in de gemeentelijke opcenten (accijnzen) hadden te dragen, zoomede met de bezwaren en lasten waarmede zij gedrukt mochten worden.

Te beginnen met 1854 geschiedde de aanslag krachtens verordening, waarbij als grondslagen werden genoemd de gevoerde uiterlijke staat, de vertering, de bezoldiging van ambten en bedieningen, pensioenen, zuiver inkomen uit bedrijf en ambacht en het vermoedelijk vermogen.

De accijns op de eetwaren beperkte zich destijds nog alleen tot het geslacht en werd „het bestiaal" genoemd, vermoedelijk afgeleid van het woord beest. Het bedroeg voor een beest (rund) f 4.— en voor een varken f 1.50.

De staat van het bestiaal over 1817 was als volgt samengesteld:

Jacobus Jonas, 2 varkens; Ary en Izak Overwater, 1 beest en 1 varken; Wed. Teunis Overwater, $\frac{1}{2}$ varken; Jacob Overwater, 1 beest en 1 varken; Cornelis Pie-

terman, 1 beest en 1 varken; Hendrik van Bruggen, 1 varken; Teunis van Bruggen, 1 varken; Anna Overwater, 1 beest en 1 varken; Cornelis Dolk, 1 varken; Dirk van Bruggen, 1 varken; Gerrit Sinterniklaas, 1 varken; Pieter van Vugt, 2 varkens; Teunis en Jan de Groot, 2 varkens; Cornelis Zwartbol, $\frac{1}{2}$ varken; Gerrit Verzendaal, 1 varken; Hendrik van Malsen, 1 varken; Teunis Zwartbol, 1 varken.

Alzoo totaal 4 beesten en 20 varkens, wat naar het eerder genoemde tarief beteekent f 46.--, wat een niet verklaarbaar verschil oplevert met de betrekkelijke rekeningpost van f 48.24. De accijns op de dranken werd geheven van bier en jenever, waarvan het eenheidstarief niet is te vinden; wel echter, dat Gerrit Sinterniklaas voor 1 kinnetje bier en Jacob Overwater voor 2 vaten bier en een half anker jenever te samen f 1.08 aan accijns betaalden.

Laten we redelijkerwijze veronderstellen, dat deze Jacob het voorschreven kwantum niet voor eigen behoefte heeft noodig gehad.

De schutgelden worden in de rekening niet genoemd, omdat deze, als ressorteerende onder het polderbeheer, buiten de gemeentelijke bemoeiing vielen. Zij bedroegen destijds f 0.60 voor alle grootere vaartuigen die met de buitendeuren moesten schutten en voor alle andere, die zulks niet behoeften, f 0.30 per vaartuig. Of - en zoo ja, welke vrijdommen hierbij bestonden, wordt niet vermeld. De algemeene bestuurskosten waren als volgt samengesteld: tractement Bode f 12.--, porti f 13.50, papier, inkt en drukloonen f 13.50, huur van de Raadkamer f 11.--, Staatsblad f 5.78 en diversen f 14.22; samen f 70.--.

Het bedrag der porti schijnt in de verhouding tot de verdere onderdeelen van deze post vrij hoog, hetgeen verklaring vindt in de omstandigheid, dat destijds de gemeentelijke stukken per Bode over Dordrecht werden verzonden; echter vindt men reeds in 1835 aangegeven, dat de post te Strijensas werd bediend door een postbode van uit Strijen.

De eerder genoemde Bode op Dordrecht was een zekere Jan Gerardus Bus; waar echter nergens anders zijn naam meer voorkomt, is dese vermoedelijk wel te Strijen woonachtig geweest.

In 1817 werd geen subsidie voor de Armen uitgetrokken; waarschijnlijk was het armwezen in dat jaar nog niet van Strijen gescheiden. In de rekening over 1818 werd deze post voor het eerst uitgetrokken tot een bedrag van f 36.55.

In 1823 werd in werking gesteld een plaatselijke belasting op den invoer van eetwaren en dranken, met tarieven als volgt:

tarwemeel f 0.09; roggemeel f 0.03; tarwebrood f 0.07 $\frac{1}{2}$; roggebrood f 0.02 $\frac{1}{2}$; vleesch f 0.12; spek f 0.10; alles per pond ($\frac{1}{2}$ Kg.); wijn f 0.09, binnenlandsch gedistilleerd van tien graden sterkte f 0.12 en buitenlandsch gedistilleerd f 0.21, alles per kan (L.).

Er bestond destijds te Strijensas geen bakkerij en voor zoover geen eigen baksel, werd het brood van buiten aangevoerd, hoofdzakelijk uit Strijen en daarnaast voor een klein gedeelte uit Moerdijk.

Zoo werden in 1823 ingevoerd door Jan Pieterman 700 pond tarwebrood en 2810 pond roggebrood en door den Schoolmeester Hendrik van Malsen 520 pond tarwebrood en 1720 pond roggebrood.

Deze onderwijzer der jeugd oefende naast zijn hoofdvak en zijn ambt als Gemeentebode, dus vermoedelijk ook het vak van broodsluiter uit; wat te zekerder schijnt, omdat uit een staat der kaaijelden blijkt, dat hij er een poonschuit op na hield van twaalf lasten. Trouwens met een jaarwedde van f 36.— met enkele schoolgelden en zijn Bodeschap van de gemeente met f 12.—, is het volkomen begrijpelijk, dat dit noodzakelijk zal zijn geweest.

In 1826 werd de z.g. „broodzetting" ingevoerd, in hoofdzaak regelende het gewicht en de samenstelling van het brood. Een en ander was geregeld bij gemeentelijke verordening en gebaseerd op de te Strijen bestaande regeling.

Te Strijensas werd daarbij gerekend met vier broodsoorten, t.w. brood van enkel rogge, brood van enkel wintertarwe gebuild, brood van enkel wintertarwe ongebuild en masteluin.

De accijns op de brandstoffen, in dit geval turf, werd in latere jaren afgeschaft.

Tijdens de herstellingswerken aan de schutsluis in 1848 werd de accijns op den invoer van gedistilleerd tijdelijk verhoogd, kennelijk met het doel om den

verkoopprijs in het klein omhoog te brengen en overmatig gebruik tegen te gaan.

Door den drang der omstandigheden moest het budget van de gemeente van lieverlede worden opgevoerd en gaf over 1854, zijnde het laatste volle jaar van het zelfstandig bestaan der gemeente, het volgende beeld.

ONTVANGSTEN.

1. Goed slot der rekening 1853	f	259.26
2. Opcenten op belastingen	"	27.98 $\frac{1}{2}$
3. Hoofdelijke omslag	"	200.--
4. Opcenten gemaal en geslacht	"	95.08 $\frac{1}{2}$
5. Opcenten ingevoerd gemaal	"	207.01
6. Opcenten ingevoerd gedistilleerd	"	25.08
7. Hondenbelasting	"	7.50
8. Kaaigelden	"	23.12
9. Begrafenisrechten	"	6.--
		<hr/>
	f	851.04
		<hr/> <hr/>

UITGAVEN.

10. Jaarwedde Burgemeester	f	125.--
11. Jaarwedde Wethouders		nihil
12. Jaarwedde Secretaris	"	75.--
13. Jaarwedde Ontvanger	"	20.--
14. Kosten huishoudelijk bestuur	"	73.15
15. Onderhoud straten en wegen	"	34.50
16. Onderhoud begraafplaats	"	19.87 $\frac{1}{2}$
17. Onderhoud kerkschuit	"	23.26 $\frac{1}{2}$
18. Polderomslag en erfpacht	"	9.40
19. Schutterij	"	1.89
20. Jaarwedde Schoolmeester	"	100.--
21. Onderwijs minvermogenden	"	49.53
22. Vuur, licht en onderhoud school	"	33.25
23. Subsidie aan de Armen	"	50.--
24. Brandassurantie en kwade posten	"	5.91
		<hr/>
	f	620.77
		<hr/> <hr/>

De gemeentelijke uitgaven liepen derhalve van 1817 tot 1854 op met rond f 415 of bijna 200%, waarvan alleen aan tractemensverhoogeningen f 178.--.

Opgemerkt wordt, dat de jaarwedden van Burgemeester en Secretaris voor elk met f 50.-- lager werden verantwoord dan de bij Kon.Besluit in 1853 vastgestelde nieuwe regeling, wat verklaring vindt in een vrijwillige beschikking van deze beide ambtsdragers, die geen hooger salaris wenschten te ontvangen. Mede blijkt, dat de Wethouders tot het einde van het bestaan der gemeente hun ingenomen standpunt, om voor hunne werkzaamheden geen belooning in ontvangst te willen nemen, hebben gehandhaafd. Dat overigens de gemeente nog even zuinig werd bestuurd als altijd, blijkt o.m. uit de rust voor huishoudelijk bestuur, die tot aan het einde ongewijzigd bleef op een bedrag van ongeveer f 70.--.

A R M E N Z O R G.

De armenverzorging geeft over het algemeen een sober beeld te zien, al kan uit enkele hierna te noemen prijzen en tarieven duidelijk blijken, dat men ook hier bij de waardeering van e.e.a. een geheel andere maatstaf dan die van tegenwoordig moet aanleggen.

Bij dit onderdeel van het gemeentelijk beheer kwam meer dan ergens de persoonlijke invloed van den Burgemeester naar voren, die als beheerder van het Armenfonds deze aangelegenheid grootendeels zelfstandig schijnt geregeld te hebben, waarbij hij zich tot taak stelde de armoede zooveel mogelijk door werkverschaffing te bestrijden.

Hij was daartoe in andere kwaliteiten als rentmeester van den Lande van Essche en als mede-bestuurder van enkele aangrenzende polders beter in staat dan iemand anders en maakte daarvan een zoo ruim mogelijk gebruik. Tot 1835 is van de armenverzorging weinig anders bekend, dan de jaarlijks daarvoor in de gemeente-rekeningen uitgetrokken geringe subsidies, terwijl zelfs deze nog niet altijd ten volle werden gebruikt, gelijk in 1827, waarvan vermeld wordt, dat geen armenbedeeling heeft plaats gevonden, omdat er in dat jaar geen armen waren.

Met uitzondering van een paar bijzondere inkomsten, was de gemeentekas de eenige bron waaruit geput kon worden.

In 1835 ontving het Armenfonds een legaat van

Neeltje Streefkerk tot een bedrag van *f* 100.--, terwijl te beginnen met 1842 door de Diaconie van de Ned. Hervormde Kerk te Strijen een jaarlijksche subsidie werd toegekend, als aandeel in de kerkelijke armencollecte, tot een bedrag van *f* 36.--. Deze laatste aangelegenheid werd geregeld bij overeenkomst van 18 October 1842 en was het gevolg van een in 1841 ontstaan geschil tusschen de gemeente Strijensas en het Kerkbestuur van Strijen, waarop nader meer in den breede wordt terug gekomen.

In de jaren 1836 tot en met 1854 varieerden de gemeentelijke bijdragen aan de armen tusschen *f* 20.-- en *f* 180.-- per jaar en bedroegen over die negentien jaren gemiddeld *f* 64.--.

Het jaar 1845 schijnt voor Strijensas een rampjaar te zijn geweest, wegens volslagen mislukking van den aardappeloogst, waardoor - gelijk betoogd wordt, ter plaatse schrik, ontbering en volslagen armoede was te wachten. Tevergeefs werd door den Raad een beroep gedaan op steun van Rijk en Provincie.

Dat de toestand ernstig was, bleek o.m. uit een aanschrijving van den Officier van Justitie te Dordrecht aan den Burgemeester in September 1845, waarbij werd verzocht, om wanneer zich onverhoopt volksoploopen of ongeregdigheden mochten voordoen ter zake van schaarschte en duurte der levensmiddelen, hem alsdan daarvan onmiddellijk kennis te willen geven, onder mededeeling of, en zoo ja, welke voorloopige maatregelen door den Burgemeester waren getroffen.

In verband met e.e.a. werd in 1846 door den Raad besloten een vrijwillig bedrag van *f* 100.-- bijeen te brengen tot ondersteuning van de armen en waarvoor door de Raadsleden werd ingeteekend voor *f* 98.--; overigens was in de gemeente niemand voor verdere bijdrage te vinden. Van dit bedrag werd onmiddellijk *f* 60.-- uitgekeerd in den vorm van levensmiddelen, verdeeld over tien gezinnen.

Tezelfder tijd werd door den Burgemeester zoodanig werk verschaff, dat daardoor aan veertien personen gedurende zestig dagen een bedrag van *f* 0.60 per dag kon worden uitgekeerd.

Het gemiddelde aantal bedeelden strekte zich onder normale omstandigheden uit over tien tot veertien

gezinnen.

De volgende details geven een beeld, welke in die dagen de kosten waren van enkele onderdeelen der armenverzorging.

De bedeeeling in geld beliep van *f* 0.50 tot *f* 1.-- per week per gezin.

Voor verpleging in het Gasthuis te Rotterdam werd betaald *f* 0.80 per dag. De huishuren, welke voor beddeelden werden betaald, varieerden tusschen *f* 0.40 en *f* 0.50 per week.

Voor duizend turven werd *f* 4.-- betaald. De prijs van een paar kinderschoenen kwam op *f* 1.20, die van een paar klompen op *f* 0.30, terwijl een paar kousen van *f* 0.30 tot *f* 0.50 kostte. Voor een el linnen werd betaald van *f* 0.25 tot *f* 0.45, terwijl de prijs van katoen op *f* 0.20 per el kwam en voor een el bombazijn *f* 0.47 $\frac{1}{2}$ werd berekend.

Het maakloon van een hemd bedroeg *f* 0.30, terwijl nog aan den kleermaker Dingeman van Antwerpen voor maakloon van een broek en een buis *f* 2.05 werd betaald.

Zoo ergens, dan kan hier een maatstaf van vergelijking worden aangelegd voor de waarde van het geld in dien tijd in verhouding tot die van thans.

In dit deel der beschouwingen kan nog worden ingevoegd, dat ook de jaren 1831 en 1832 in de geschiedenis van Strijensas minder gunstig staan aangeteekend.

In een schrijven van den Burgemeester aan den Gouverneur vindt men ten aanzien van het eerstgenoemde jaar vermeld, dat in de gemeente kinderpokken heerschten en reeds een drietal personen daardoor waren aangetast, terwijl in het laatstgenoemde jaar op 19 October 1832 plotseling twee personen overleden aan Aziatische Cholera, welke toen blijkbaar ook in andere plaatsen van het land voorkwam. Bedoelde personen waren te Strijensas gekomen om aardappelen te delven en afkomstig uit Oosterhout.

Ten slotte staat nog aangegeven, dat de geneeskundige behandeling der armen van Strijensas als regel werd waargenomen door den Chirurghijn Pieter Maasdam te Strijen, terwijl ook een enkele maal de Chirurghijn Koopman wordt genoemd.

O N D E R W I J S .

In de eerste jaren van het zelfstandig bestuur der gemeente verkeerde het onderwijs te Strijensas in bedroevenden staat. De eerste Schoolmeester, waarvan men leest, was Hendrik van Malsen, die reeds bij het zelfstandig worden van Strijensas in 1817 als zoodanig fungeerde en op 26 September 1843 overleed. Dit was dezelfde, waarvan eerder werd medegedeeld, dat hij ook nog het ambt vervulde van Gemeentebode en waarschijnlijk daarnaast broodslijter was.

Te dien tijde bestond geen school, doch werd daarvoor gebezigd een vertrek van de particuliere woning van den Schoolmeester, dat volgens mededeeling tevens ten deele diende voor huiselijk gebruik.

De kosten van het onderwijs waren in al die jaren zeer gering en bestonden uit *f* 36.-- tractement en een gemeentelijke vergoeding van *f* 25.-- voor onderwijskosten en schoolbehoeften der kinderen van behoefte inwoners. De meer draagkrachtige ouders betaalden voor onderwijs en schoolbehoeften van hun kinderen rechtstreeks aan den Schoolmeester.

In 1824 verzocht de Raad aan Ged. Staten te willen berichten, hoe te handelen om verbetering van de inkomsten van den Schoolmeester te verkrijgen, waarop in Maart 1825 de mededeeling volgde, dat noch van het Rijk, noch van de Provincie in deze iets viel te verwachten. Ook de gemeente zelf deed in die richting al heel weinig, getuige o.a. een weigerend antwoord van den Raad op door Ged. Staten in 1829 uitgeoefenden aandrang, om ter verbetering van het onderwijs ter plaatse een schoolfonds op te richten.

Hierbij werd door den Raad betoogd, dat wel is waar een Schoolmeester aanwezig was met een tractement van *f* 36.--, doch dat dit iemand was zonder eenigen rang en dat een Schoolmeester met rang hier ook geen bestaan zou kunnen vinden, daar de kinderen, zoodra zij tot een leeftijd van 8 à 9 jaren of verder waren gekomen, naar het naburige Strijen ter schole gingen.

Voorts, dat de kleinen meer tot bewaring en beschaving bij den Schoolmeester werden bezorgd, dan wel om grondig onderwijs te genieten en dat een

Schoolmeester van rang, die wel minstens f 300.— tractement zou moeten genieten, door de gemeente eenvoudig niet te betalen viel.

De vorenstaande paedagogische opvatting werd nog verder bevestigd in een brief van Geü. Staten van December 1830, waarbij vrijstelling werd verzocht om voor de school maten en gewichten aan te schaffen, daar het onderwijs dan ook slechts te beschouwen was als bijwerk en geenszins als hoofdzaak, zoodat dat zich niet verder uitstreckte dan tot de eerste beginnelen.

Dat het Gemeentebestuur echter zelf wel overtuigd was van den gebrekkigen staat van zaken, blijkt uit het gemeenteverslag van 1841, waarin werd medegedeeld, dat het onderwijs op denzelfden gebrekkigen voet werd voortgezet, zonder dat daarin voor alsnog de gewenschte verbeteringen konden worden aangebracht.

Het is uit dit tijdvak 1817 - 1843, dat uit het toen opkomend geslacht van arbeiders te Strijensas zoo ontstellend veel analphabeten zijn voortgekomen.

Na het overlijden van den Schoolmeester van Malsen kwam in het schoolwezen veel verbetering.

In 1842 richtte de Raad zich met een request tot Z.M. den Koning, waarbij de treurige toestand van het onderwijs werd uiteengezet en betoogd werd, dat mede in verband met het toenemend aantal leerlingen, een schoollocaal met onderwijzerswoning onmisbaar was geworden.

De kosten van deze instelling werden begroot op f 4000.—, welk bedrag voor de kleine en arme gemeente onbetaalbaar was, waarom verzocht werd een subsidie uit 's Rijkskas te mogen ontvangen.

Op grond van de omstandigheid, dat geen toereikende fondsen meer beschikbaar waren, werd dit verzoek van de hand gewezen, met advies om in een volgend jaar opnieuw te adresseeren. Hieraan werd in 1843 niet alleen gevolg gegeven, doch tevens ook aan de Provincie verzocht mede te willen subsidieeren.

Aan beide verzoeken werd door de toezegging van Rijk en Provincie om respectievelijk f 2000.— en f 1500.— te zullen bijdragen in begin 1844 voldaan; echter niet, dan nadat de vooraf gestelde vragen of met Strijen een schikking zou zijn te treffen, of er in combinatie met

een andere naburige gemeente een school zou zijn te stichten, of wel dat een gedeelte kerk, kerkekamer of boerenwoonhuis voor het beoogde doel zou zijn in te richten, ontkennend waren beantwoord.

Inmiddels werden in 1843 reeds maatregelen getroffen, dat 22 kinderen van minvermogende ouders voor gemeenterekening tijdelijk naar de school te Strijen konden worden overgebracht en werd een terrein voor nieuwbouw gevonden, doordat de Domeinen te Klundert ongeveer zes roeden erf en boomgaard op voortdurende erfpacht aan de gemeente afstonden tegen een jaarlijkschen canon van f 1.50 per roede. Met roeden zijn hier kennelijk aren bedoeld.

Op 22 Mei 1844 had de publieke aanbesteding plaats van den bouw der school met onderwijzerswoning, waarvoor door den architect Hendrik Bremken, Fabriek te Strijen een begrooting was ingediend van f 3600.--, terwijl het werk werd opgedragen aan Izak van Seventer, timmerman te Dordrecht voor f 3700.--.

Deze school, die met de onderwijzerswoning onder één kap werd gebouwd, was bekrompen ingericht en bij het later toenemend aantal kinderen al spoedig te klein, terwijl ook de inrichting te wenschen overliet. Reeds in 1877 moest deze worden vervangen door de thans nog bestaande school met drie lokalen, waarbij het woonhuis behouden bleef en de school op zichzelf werd gebouwd. Eerst in 1937 werd ook de vrijwel onbruikbaar geworden onderwijzerswoning vervangen door een nieuw en meer modern ingericht huis, dat bij gebrek aan terrein op ongeveer 200 M. afstand van de school werd gesticht.

Reeds tijdens den bouw van de eerste school werd besloten over te gaan tot het aanstellen van een nieuwen Schoolonderwijzer, waaraan blijkens de raadsnotulen en correspondentie van 1845 en 1846 een geheele geschiedenis zou zijn verbonden.

In Mei 1845 besloot de Raad de zich aangemeld hebbende 22 gegadigden ter examinatie in vergelijkend examen op te roepen en deze in te kwartieren bij de daarvoor in aanmerking komende ingezetenen, waarbij aan de onder Strijen wonende Abraham Niemansverdriet en Schilleman Herweyer, die hun kinde-

ren naar de school te Strijensas zonden, mede zou worden verzocht een of meer sollicitanten te willen ontvangen. Blijkens Proces-verbaal van den Schoolopziener P.F.Timmers Verhoeven te Dordrecht, namen aan het op 18 Juni 1845 gehouden examen twintig sollicitanten deel, die beoordeeld werden op de volgende onderdeelen, t.w. naar schrift, opstel, taalkundigen rekenkundige ontleding, praktische- en theoretische rekenkunde, vaderlandsche- en bijbelsche geschiedenis, aardrijkskunde, lezen van proza en poësie en manier van onderwijzen.

Als bekwaamste kwam uit den stijd naar voren Hendrik Steenbeek, 1e onderwijzer bij de Stadsburgerscholen te Harderwijk, onderwijzer van den 2e rang, oud 21 jaren, die in niet minder dan zeven vakken de eerste was.

Ondanks dit feit en de aanbeveling van Ged. Staten en den Schoolopziener, meende de Raad Steenbeek te moeten passeeren en gaf te kennen te zullen overgaan tot benoeming van Jan Pieter van der Linden, onderwijzer van den 2den rang, afkomstig uit Puttershoek, die als tijdelijk waarnemend onderwijzer te Strijensas werkzaam was gebleven. Deze was 31 jaar oud en bij het eerder genoemde examen slechts in één vak de eerste.

Gedeputeerde Staten verklaarden hierop, dat door hen niet accoord kon worden gegaan met deze aanwijzing en dat zij benoemd wenschten te zien Hendrik Steenbeek, waarop de Raad kenbaar maakte aan Ged. Staten, dat Steenbeek niet was voorgedragen, noch verlangd werd en de Raad zich met diens keuze niet kon vereenigen en mitsdien ook niet zou overgaan tot diens aanstelling. Ondanks later herhaalden aanrangement van den Schoolopziener, bleef de Raad bij zijn ingenomen standpunt volharden. Hierop volgde een brief van den Schoolopziener, waarbij deze te kennen gaf, dat wanneer binnen een maand na dato Hendrik Steenbeek niet zou worden benoemd, aan van der Linden de bevoegdheid tot het geven van onderwijs zou worden ontnomen, met verzoek dezen te willen ontslaan. De onderwijzer van der Linden, die vermoedelijk zag aankomen, dat hij wel eens de dupe van het geschil zou kunnen worden, vroeg hierop zelf ontslag.

In de raadsvergadering van 3 December 1845 werd nu door den Raad besloten, om ter voorkoming van stilstand in het onderwijs, aan den Schoolopziener voor te stellen een ander dan Steenbeek aan te wijzen; mocht dit niet geschieden, dan zou de Raad niet tot diens aanstelling kunnen medewerken en zich verder tot een lijdelijke houding bepalen.

Men krijgt den indruk, dat het thans eigenlijk minder ging om het gemeentebelang dan wel om een prestige-kwestie, waarbij het voorgestelde compromis de houding van den Raad moest redden.

Op dit schrijven volgde weer een brief van den Schoolopziener, waarbij deze te kennen gaf dat het hem bevreemde, dat het Gemeentebestuur, dat bevreemd was voor de hoogst nadeelige gevolgen van stilstand van het onderwijs, bleef volharden bij zijn weigering om een onderwijzer aan te stellen, die het zelf met hem als den kundigste had aangewezen en tegen wien niets was ingebracht of in te brengen of aan te voeren was, dat hem den post, waartoe hij geroepen werd, onwaardig zou doen zijn.

Eindelijk besloot de Raad in Januari 1846, na veelzijdige overwegingen en redewisselingen en in aanmerking nemende, dat reeds sedert eenigen tijd geen onderwijs meer gegeven werd, de aanstelling van Hendrik Steenbeek niet langer tegen te houden en mitsdien dezen als Schoolonderwijzer aan te stellen.

De Raad kreeg derhalve de kous op den kop, wat bij een onbevooroordeelden blik op dit geschil, zeker niet verwonderlijk is. Nergens wordt opgehelderd, wat eigenlijk de tegenzin van den Raad ten opzichte van den onderwijzer Steenbeek tot oorzaak had; integendeel blijkt uit verschillende gegevens, dat de onderlinge verhouding later niets te wenschen overliet.

Zoo zien wij in 1852 dat B. en W. het verzoek van den Schoolonderwijzer tot verhooging van de Rijkstoelage niet alleen ondersteunden, doch daaraan toevoegden de getuigenis van zijn onberispelijk gedrag en vooral van zijn bekwaamheid als onderwijzer der jeugd.

Op 15 Januari 1846 deelde Steenbeek mede, geheel doordrongen te zijn van het gewicht zijner betrek-

king, waarbij hij hoopte zich door zijn gedrag en vlijt de goedkeuring van den Raad, het vertrouwen der ouders en de liefde zijner leerlingen waardig te maken. Meester Steenbeek heeft deze toezegging gestand gedaan, want uit alles blijkt, dat hij een goed onderwijzer is geweest, die te Strijensas veel nut heeft gesticht. Bij de opheffing der gemeente was hij nog altijd in functie.

Van hem is bekend, dat hij een dichterlijk gemoed bezat en vooral bij feestelijkheden te Strijensas daarvan deed blijken. Zelfs in het dagelijksch leven is daarvan een voorbeeld te vinden in een request aan den Gemeenteraad van Strijen, waarbij door hem inwilliging werd verzocht van een drietal wenschen en wel in den volgenden vorm.

In de openbare Raadsvergadering van Strijen op Woensdag 23 April 1856 kwam in behandeling een ingekomen adres van den Schoolonderwijzer Hendrik Steenbeek, aldus luidende:

AAN

den Gemeenteraad van Strijen.

De nare, bange tijd, - der mannen schrik, vangt aan: -
Vrouw heeft de schoonmaakkoorts, - is reeds aan 't werk gegaan. -

Ja van den hanebalk tot onder in den kelder, -
't Moet al geboend, gepoetst, gewit; - 't moet alles helder! -

Dat kost mij koude en zweet, verdriet en zorg en geld! -
't Gaat hier van Sassenbloed, - dus 't is zeer naar gesteld! -

Maar - sprak mijn Vrouwtje toen, - wij zijn nu één met Strijen, -

De Heeren van den Raad, die mogen U wel lijen, -
Zoo goed als Boekhorst, zorgt ook gij voor School, mijn vent! -

Ik waak voor het huis, maar dat 's Uw departement. -
Geen vrees verlamme Uw arm, - grijp fluks Uw zwanenveder, -

En schrijf een rijmrequest met kracht van woorden neder! -

Al zijt gij kippig, - ik heb oogen als een valk, -
Vraag om een werkster en een emmertje met kalk! -
Ik vraag dus namens haar of zij wat kalk mag halen, -

En of - gij gunstig onze werkster wilt betalen; -
't Kan met mijn kleine school in een dag of twee
geschiën, -
Te meer daar onze maagd hier handreiking zal biën. -
Nog heb ik een verzoek: - Ik moet de jeugd verlichten;
Mijn lampen willen dat in school niet best verrich-
ten, -
Nû lekken zij, dan schijnt haar gorgelpijp verstopt, -
De lampendokters hebben meermaals mij gefopt. -
Ik heb ze zelf betaald - ze kosten negen gulden, -
Maar dat 's tot daarentoe - 'k praat niet van oude
schulden; -
Doch namens U zendt Boekhorst, zoo hij zegt, -
De zijnen steeds naar Dordt, daar maakt men ze weer
recht. -
Verleent mij ook die gunst, zoo zullen ze weer pron-
ken, -
En hier tot nieuwen vlijt de lieve jeugd ontvonken. -
Nu komt het hinkend paard, - eilacie! achteraan, -
Dat is Bas Maat: - Gij weet hij kan slecht staan; -
Maar toch hij kon mijn tuin terdege goed omspitten, -
Nû wordt vriend Boekhorst, - 'k wil op zijn gunst
niet vitten, -
Die werkzaamheid, meen ik, welwillend vergoed; -
Kan 't zijn, doet 't ook aan mij. -
't Erkentelijk gemoed -
Zal den Gemeenteraad dan blij van harte roemen, -
En zich hoogachtend en met eerbied gaarne noemen

Uw Ed. dienstw. dienaar
get. H. Steenbeek.

22 April 1856.

De raadsnotulen vermelden dan verder:

Hetwelk na deliberatie werd aangenomen en toege-
staan.

Ter toelichting moge dienen, dat F. te Boekhorst
de Schoolonderwijzer te Strijen (dorp) was, terwijl
met Bas Maat bedoeld werd een min of meer gebrekkige
Sassenaar, die ter plaatse de betrekking van doodgra-
ver bekleedde.

Het eenige, wat op 's mans debetzijde valt te ver-
melden is wel, dat volgens nog bestaande algemeene

bekendheid, deze Schoolonderwijzer de meeste van zijn leerlingen voorzag van een niet altijd welklinkenden bijnaam en daarmee de grondslag heeft gelegd voor de nog steeds ter plaatse heerschende mode, dat vele inwoners er een bijnaam op na houden, waarbij zij veelal beter bekend staan dan bij hun doopnaam.

Reeds vóór de benoeming van den Schoolonderwijzer werd bij Raadsbesluit van 16 December 1844 een instructie voor dezen vastgesteld, waarbij o.m. het volgende werd bepaald.

Voor het onderwijs zal van ieder kind worden genomen:

voor enkel leeren lezen en spellen f 0.07½ per week;

voor leeren lezen en schrijven f 0.15 per week;

voor leeren schrijven en cijferen f 0.20 per week;

voor kinderen, die voor rekening zijn van armen- of andere publieke kassen, komen deze bedragen op respectievelijk f 0.07½, f 0.10 en f 0.15 per week.

De onderwijzer is verplicht avondschool te houden, waarbij onderwijs mag gegeven worden in alle wetenschappen, die hij zal goedvinden of welke verlangd worden en waartoe hij gerechtigd is. De belooning hiervoor zal zijn f 0.15 per week, waaronder licht is begrepen.

De onderwijzer heeft de vrijheid om voor het geven van onderwijs jonge lieden in de heele of halve kost aan te nemen; voor zoover betreft de geheele kost niet meer dan zes, behoudens toestemming van het Gemeentebestuur.

De onderwijzer geniet de vrije en kosteloze bewoning van het schoolhuis en is verplicht de school elken Zaterdag namiddag behoorlijk te doen reinigen, vegen en met zand bestrooien. Dit waren wel de voornaamste bepalingen.

Later, in 1850 werd bij plaatselijke verordening nader vastgesteld, dat de schoolgelden met gemiddeld f 0.03 per week zouden worden verhoogd, waarvoor dan door den onderwijzer de benoodigde boeken en schrijfbehoeften zouden worden verstrekt. Wenschten de ouders de boeken voor hun kinderen in eigendom te bezitten, dan konden deze bij den Schoolonderwijzer tegen inkoopsprijs worden verkregen.

Het inkomen van den Schoolonderwijzer werd door den Raad, blijkens brief aan den Schoolopziener van

30 Maart 1844, aldus begroot.

Uitgaande van een aantal leerlingen van 80, waarvan 10 uit Strijen, worden de schoolgelden gesteld op	f 356.25
het tractement van de gemeente zal van f 36.-- worden gebracht op	" 88.--
als Gemeentebode zal worden genoten	" 12.--

Alzoo samen	f 456.25
	=====

Waarbij dan nog de toezegging werd gegeven, dat de Schoolonderwijzer mede als bedienaar der begrafeningen zou kunnen optreden.

Later bleek echter, dat deze begrooting wel zeer geflatteerd was, daar in 1851 een werkelijk aantal leerlingen werd vermeld van:

per 15 Januari 25 jongens en 18 meisjes = 43 kinderen;
 per 15 Juli 15 jongens en 8 meisjes = 23 kinderen;
 terwijl het werkelijk bedrag der schoolgelden in 1852 stond aangegeven met f 137.55.

Daarentegen werd het gemeentelijk tractement al dadelijk gebracht op f 100.--, terwijl het Rijk in 1847 een toelage verleende van f 50.--, in 1854 gevolgd door een Provinciale subsidie van f 50.--, welke laatste reeds in 1855 werd verhoogd tot f 100.--.

Bij de opheffing der gemeente in 1855 zal dus het inkomen van den Schoolonderwijzer omstreeks f 400.-- hebben bedragen.

KERK, KERKSCHUIT, KERKELIJKE ZAKEN EN BEGRAAFPLAATS.

Een kerk bestond te Strijensas tijdens de hier bedoelde jaren niet; eerst na de hereeniging met Strijen werd de tegenwoordige kerk gebouwd. Dit geschiedde in 1879; de inwijding had plaats door Ds. J.P. Roscam Abbing op den 9den November van dat jaar. Sedert dien werd de kerk in 1918 voorzien van een orgel, terwijl het torentje werd gebouwd in 1925 en de kerk werd vergroot in 1928.

Voor de stichting der kerk werd indertijd een gift ontvangen van Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden, groot f 100.--. De eerste Commissie van dagelijksch beheer bestond uit Ds. Roscam Abbing, Voorzitter, B. Niemansverdriet en Corn. Lammers, Secretaris.

De inwoners van Strijensas waren derhalve voorheen voor kerkgang aangewezen op Strijen, wat bij den vrij grooten afstand en vooral ook met het oog op den destijds bestaanden slechten staat der wegen, wel niet bevorderlijk zal zijn geweest aan het kerkbezoek.

In de Raadsvergadering van 17 Maart 1824, waarin mede vertegenwoordigd waren vijf der hoogst aangeslagenen in de gemeente, kwam in behandeling het aanschaffen van een z.g. kerkschuit. Het werd daar genoemd het lang verlangde plan, omdat dit zou voorzien in een werkelijke behoefte, daar de slechte weg en de afstand van een uur het voor het grootste deel van het jaar verhinderden, dat de inwoners van Strijensas op Zon- en Feestdagen konden profiteeren van den Openbaren Godsdienst te Strijen.

Met algemeen goedvinden werd besloten over te gaan tot aanschaffing van een kerkschuit, waarvoor een leening zou worden gesloten van f 125.--, rentende 5% en af te lossen in 10 jaren. De jaarlijksche exploitatiekosten werden begroot op f 6.25 rente, f 12.50 aflossing, en f 10.-- onderhoud, alzoo samen f 28.75, welk besluit op 14 Mei d.a.v. de goedkeuring van Ged. Staten verkreeg. Het onderhoud werd opgedragen aan Jan Jonas.

De eerste kerkschuit - gewoonlijk de barge genoemd - ter grootte van ongeveer 7 tonnen, was een overdekt vaartuig, dat men zich moet indenken zoo ongeveer als de vroegere trekschuit naar verkleind model en dat door een paard werd getrokken.

Het vertrek naar- en van Strijen was geregeld op vaste tijden; de passagiers genoten vrij vervoer per schuit, doch moesten voor gebruik van het paard f 0.03 per hoofd en per keer vergoeden.

Deze schuit hield het niet langer uit dan tot de eindaflossing van de daarvoor aangegane schuld, want uit gemeentelijke correspondentie van 1835 blijkt, dat men toen voor de keuze stond hieraan voor f 200.-- te doen repareeren of wel een nieuwe en grootere aan te schaffen, welke f 450.-- zou kosten; tot welk laatste door den Raad in 1836 werd besloten.

Bij de opheffing der gemeente in 1855 deed de kerkschuit nog altijd dienst. De vroeger wel eens geventeelde meening, als zoude de kerkschuit in onbruik zijn geraakt door het vervoer van een aan cholera

lijdende passagier, lijkt niet erg waarschijnlijk, tenzij dit na de hereeniging met Strijen zou hebben plaats gevonden.

Echter was, blijkens de raadsnotulen van Strijen van 14 Juli 1860 de kerkschuit, hoewel in slechten staat verkeerende, nog altijd in gebruik. Er werd toen besloten om den gemeentelijken dienst van de kerkschuit te beëindigen en de exploitatie daarvan te verpachten met een gemeentelijke bijdrage van f 25.— per jaar. Gezien den slechten staat van het vaartuig en de toenemende onderhoudskosten waarvan gewaagd werd, zal dit wel niet van langen duur meer zijn geweest; de juiste datum van opheffing wordt niet gevonden.

In 1841 ontstond een geschil tusschen den Beheerder van het Armenfonds te Strijensas en de Beheerders der Diaconiefonds en te Strijen, over het ondersteunen van lidmaten uit Strijensas.

Kort daarop stelde zich ook het Kerkbestuur van Strijen partij in dit geschil, door de inwoners van Strijensas - wat blijkbaar te voren niet geschiedde - aan te slaan in den kerkelijken omslag over 1841, onder bewering dat Strijensas altijd kerkelijk tot Strijen had behoord, in welk verband gesproken werd van wellicht sedert twee eeuwen.

Tegen dezen aanslag kwamen de betrokkenen uit Strijensas, bij geschrifte vertegenwoordigd door den medeaangeslagen Burgemeester in verzet, daar zij niet als contribuanten in den kerkelijken omslag wenschten beschouwd te worden en vroegen aan Kerkvoogden der Hervormde Gemeente te Strijen bij brief van 11 Januari 1842:

1. of de veronderstelde kerkelijke vereeniging der beide gemeenten berustte op een Kon. besluit of wel het gevolg was van een behoorlijk gesanctioneerd onderling contract;
2. ingeval van de bedoelde samenvoeging geen bewijzen voorhanden waren, op welken grond men zich dan gerechtigd achtte tot het aanslaan der ingezetenen van Strijensas in den kerkelijken omslag. Hierop volgde reeds op 14 Januari d.a.v. een niet in het archief gevonden antwoord van de Kerkvoogdij te Strijen, dat blijkbaar niet bevredigde, want op

21 Januari d.a.v. verzocht Strijensas dringend de gestelde vragen bepaald en categorisch te willen beantwoorden, daar het ontvangen antwoord onvoldoende was te achten.

Inmiddels scheen de Kerkvoogdij over de aanhangige kwestie geadresseerd te hebben aan Z.M. den Koning, van welk adres de Burgemeester van Strijensas blijkbaar kennis had kunnen nemen, want op 11 April 1842 volgde een brief van den Burgemeester aan den Gouverneur van Zuid-Holland in diens kwaliteit van President van het Provinciaal College van Toezicht op de kerkelijke administratie der Hervormden in Zuid-Holland, waarin hij zijn weerlegging van dit adres in de volgende bewoordingen uiteen zet.

- Dat door de Kerkvoogdij der Hervormde Gemeente te Strijen aan Z.M. den Koning een adres is gericht tot het bekomen van beslissing omtrent de al- of niet bestaande kerkelijke vereeniging der gemeenten Strijen en Strijensas;
- Dat daarbij vermeld wordt, dat elf ingezetenen uit Strijensas in den kerkelijken omslag te Strijen zijn aangeslagen over 1841, oorspronkelijk voor f 50.50, daarna op reclame terug gebracht tot f 34.50;
- dat deze betaling is geschied, niets bewijst ten aanzien van de wettigheid der opgelegde verplichting;
- dat de wettigheid der hierbedoelde kerkelijke vereeniging door Strijensas niet alleen algemeen wordt betwijfeld, doch op den tegenwoordigen voet ook geenszins verlangd wordt;
- dat Kerkvoogden zich beroepen op des Burgemeesters wetenschap van den Staat van zaken, als van ouder tot ouder in de gemeente Strijensas gewoond hebbende, waarop deze dan moet getuigen nimmer aan een wettige combinatie geloofd te hebben;
- dat ook het plaatselijk archief van af 1818 hier niet de minste inlichtingen kan verschaffen;
- dat naar aanleiding van het adres wordt opgemerkt, dat door de erkenning als bestaande geen wettelijke acte van combinatie, het cardinale punt omtrent de al- of niet vereeniging, door adressanten zelf op negatieve wijze wordt beantwoord;

- dat ook hetgeen aangevoerd wordt voor eene de facto bestaande combinatie, de samenvoeging geenszins als wettig en geldend kan doen aannemen;
- dat de door Strijen opgesomde voorrechten van Strijensas bestaan in het doopen van kinderen, het aannemen van lidmaten, de toelating ten Avondmaal en het huis- en ziekenbezoek;
- dat zonder bepaald aan te voeren, dat de deelneming aan het H.Aavondmaal voor iederen lidmaat overal vrij staat, toch valt te constateeren, dat de gemeente Strijensas, evenals iedere andere, overeenkomstig de wetten van den Staat aanspraak heeft op de voorziening in zijn Godsdienstige aangelegenheden en dat, voor zoover de Leeraar te Strijen mocht aangewezen zijn om in die behoefte te voorzien, dit nimmer als een bijzonder voorrecht voor Strijensas is te beschouwen;
- dat dit alleen aanleiding zou kunnen geven tot een vergoeding van Staatswege, zooals meermalen een tractements-verhooging wordt toegelegd voor vervulling van ambtsplichten in naburige afzonderlijke gemeenten;
- dat als men het bekleeden van kerkelijke bedieningen ook al tot de voorrechten van Strijensas wil rekenen, alsdan erkend moet worden, dat in de laatste halve eeuw éénmaal een kerkeraadslid uit Strijensas werd gekozen en dat sedert 1841 de betrekking van notabel door hem Burgemeester wordt bekleed, doch dat meerdere voorbeelden niet aanwezig zijn, terwijl de leden der gemeente Strijensas nimmer zijn gekend of vertegenwoordigd, ook niet bij de regeling der gewichtigste kerkelijke aangelegenheden;
- dat ook hieruit met grond tot het niet kerkelijk vereenigd zijn van beide gemeenten kan worden geconcludeerd;
- dat het verzoek van adressanten, om aldien de combinatie niet wettig bestaat, alsdan te beslissen dat de gemeenten kerkelijk zullen zijn afgesneden en voor Strijensas de thans genoten voorrechten zullen zijn vervallen, geen wederlegging behoeft;
- dat indien toch de gemeenten niet wettig zijn gecombineerd, alsdan van scheiding geen sprake kan

zijn, omdat wat niet vereenigd is, niet gescheiden behoeft te worden en dat ook de rechten in zoodanig afgescheiden toestand toegekend, niet kunnen worden vernietigd;

- dat zoodanige rechten voor de toekomst kunnen worden veranderd of beperkt, doch dat deze niet met terugwerkende kracht zoodaer zijn op te heffen;
- dat indien adressanten de combinatie voor Strijen als niet wenschelijk voorstellen, zij dan van ander gevoelen zijn dan de Kerkelijke Commissie voor onderzoek der bezwaarschriften - waaronder twee Kerkvoogden - die erkent, dat het bestaan van de kerk-schuit van Strijensas wel degelijk voordeelen teweeg brengt voor Strijen, zulks in verband met beter kerkbezoek en meerdere opbrengst van collecten en zitplaatsen;
- dat het aangevoerde argument, als zoude het kerkgebouw juist voldoende groot zijn alleen voor Strijen met 2650 Hervormden, zonder de slechts 200 Hervormden uit Strijensas, te nietig is om verder op in te gaan;
- dat Strijensas niet twijfelt, of bij beschikking op het adres zal de kerkelijke vereeniging als niet bestaande worden aangenomen, met handhaving van de door Strijensas verkregen rechten;
- dat ten slotte niet wordt ontkend, dat een wettige combinatie ter bevordering van de eensgezindheid wenschelijk is, doch dat daaraan dan gepaard moet gaan gelijkstelling van lusten en lasten.

Uit deze uitvoerige uiteenzetting blijkt duidelijk, dat er behalve de bedeeing van lidmaten en de aanslag in den kerkelijken omslag, ook nog wel andere grieven bestonden; echter blijkt mede uit het slot van dit betoog, dat Strijensas de deur nog niet geheel wenschte te sluiten.

Hoe het geschil nu verder is verlopen, is niet gevonden; vermoedelijk is een compromis gesloten en is de staat van zaken ten opzichte der kerkelijke vereeniging gebleven zoodaer deze was, waarbij eenerzijds Strijensas zijn aandeel in den kerkelijken omslag is blijven betalen en anderzijds Strijen een meer tegevoetkomende houding heeft aangenomen ten opzichte van de armenbedeeing en het kerkelijk medeleven met Strijensas. Hierop wijst ook de reeds vroeger onder

Armenzorg genoemde overeenkomst van 18 October 1842, waarbij de Diaconie van Strijen tot de opheffing van de gemeente, een jaarlijksche subsidie aan de Armen van Strijensas betaalde van f 36.--.

Blijkens overlevering werden in oude tijden de inwoners uit Strijensas te Klundert begraven. In het archief is hiervan niets te vinden en zal dit wel van veel vroegeren datum zijn geweest.

In een tarieven-tabel van begrafenis-rechten van 1838 wordt vermeld, dat tot 1829, het jaar waarin te Strijensas een eigen begraafplaats werd ingericht, te Strijen werd begraven.

In 1828 werd door den Raad besloten over te gaan tot den aankoop van ongeveer 13 Roeden Nederlandsche maat boomgaard-weiland voor een koopsom van f 125.--, benevens tot het aangaan eener geldleening groot f 350.--, rentende hoogstens 5% en af te lossen in drie jaren, zulks tot het inrichten van een eigen begraafplaats. De waarde van den grond, die eigendom was van de Domeinen te Klundert, werd door Theodorus van Aken te Klundert en Johannes Hesselink te Strijensas vastgesteld op f 100.-- voor den grond en f 25.-- voor de op het terrein voorkomende boomen.

Na het gereed komen der begraafplaats in 1829 bleek een leening van f 350.-- niet voldoende te zijn en moest deze worden verhoogd tot f 450.--, terwijl de aflossing werd verdeeld over de jaren 1829 en 1830, met f 250.-- en f 200.--.

De gespecificeerde kosten van den aanleg waren aldus:

Loop, overdracht en inschrijving van den grond	f 155.92 $\frac{1}{2}$
Graven van grachten en andere arbeidsloonen	" 88.20
Nieuwbouw baarhuis, draagbaar en poort	" 210.--
	<hr/>
Samen	f 454.12 $\frac{1}{2}$
	<hr/> <hr/>

Dispensatie werd verleend van het ommuren der begraafplaats, mits deze zou worden omringd met palissaden of rasterwerk, waarnevens doornen heggen, die later de eersten zouden kunnen vervangen. Voor het overige werd de begraafplaats mede omringd door een

gracht van 5 ellen breed en $2\frac{1}{2}$ el diep en afgesloten met een ijzeren poort.

Bij gemeentelijke verordening werd de begraafplaats verdeeld in drie klassen, terwijl daarbij tevens de begrafenisrechten en verdere bijzondere regelingen werden vastgesteld.

POLITIEDIENSTEN, NACHTWACHTEN, MILITIE, SCHUTTERIJ, LANDSTORM, GEMEENTELIJKE SCHOUWVOERING EN STRANDVONDERIJ.

Meermalen vindt men in de gemeenteverslagen vermeld, dat geen politiedienst aanwezig was en dat daaraan geen genoegzame behoefte bestond, terwijl het verslag over 1851 hieraan toevoegt, dat het overbodig zijn daarvan het gevolg was van de goede gezindheid der burgerij te Strijensas.

Toegegeven moet worden, dat slechts sporadisch melding moet worden gemaakt van politiezaken.

Als uitzondering van beteekenis kan genoemd worden het schrijven van den Officier van Justitie te Dordrecht van 13 October 1823, waarin den Burgemeester werd verzocht hem te willen informeeren over een te Strijensas plaats gehad hebbend oproer, als gevolg van het door de bouwlieden verlagen van den prijs voor het delven van aardappelen en waarbij bij eenige ingezetenen de glazen zouden zijn ingeworpen.

Wanneer verder nog wel eens van politie wordt gesproken, ging het over Rijksveldwachters, die vanuit naburige gemeenten en meer speciaal uit Strijen hun toezicht ook tot Strijensas uitstrekten.

In Strijensas zelf was geen arrestantenlokaal; wel echter verkreeg het in 1842 aandeel in een z.g. Huis van bewaring te Strijen. Het nut van deze instelling zal voor Strijensas wel vrij twijfelachtig zijn geweest, daar het voor die dagen met de toen bestaande wegen en vervoermiddelen niet eenvoudig zal zijn geweest - gesteld dan al dat er Rijkspolitie bij de hand was - om een weerspanningen arrestant in Strijen op te bergen. Het zal dan ook wel meer bedoeld zijn geweest als een inrichting om tijdelijk arrestanten te interneren, die ernstige delicten op hun kerfstok hadden.

Dit huis van bewaring - vrij zeker de daarvoor van ouds bestaande inrichting onder het voormalige Raadhuis te Strijen was dienstig voor het geheele Kanton 's-Gravendeel; alzoo voor de gemeenten 's-Gravendeel, Strijen, Puttershoek, Maasdam, Mijnsheerenland, Westmaas en Strijensas.

De jaarlijksche kosten van inrichting en onderhoud werden in 1842 vastgesteld op *f* 40.-- per jaar, om te slaan naar het zielen aantal der genoemde zeven gemeenten. De gemeenten Mijnsheerenland en Strijensas weigerden aanvankelijk den hen opgelegden aanslag te voldoen, als zijnde naar hunne meening niet gegrond op wettelijke basis. Een schrijven van den Gouverneur van 22 Maart 1842 weerlegde echter dit bezwaar, waarna deze aangelegenheid blijkbaar zonder verder verzet werd geregeld.

Ook een nachtwaker werd door den Raad van Strijensas overbodig geacht en zoodanige functionaris heeft aldaar nimmer bestaan.

In den Gemeenteraad van 28 October 1830 werd een Keur vastgesteld op het houden van Nachtwachten in de gemeente, wat vermoedelijk bedoeld was als een tijdelijke maatregel, die in verband met den Belgischen opstand noodig zal zijn geweest.

Hierbij werd bepaald, dat van 1 November 1830 tot 1 April 1831, of zooveel vroeger of later als Burgemeester en Assessoren dit noodig zouden oordeelen, een nachtwacht werd ingesteld, waartoe alle weerbare mannen van 18 tot 60 jaren konden worden opgeroepen, echter met dien verstande, dat niet meer dan één persoon uit hetzelfde gezin in eenzelfde nacht in dienst behoefde te treden.

Het aantal dienstdoende personen werd vastgesteld door Burgemeester en Assessoren; op niet verschijnen werd een straf gesteld van *f* 3.-- tot *f* 6.-- en bij niet betalen dezer boete een gevangenisstraf van 24 uren.

Het opperbestuur berustte bij den Burgemeester en bij diens ontstentenis bij den oudsten Assessor, terwijl er verder een opperhoofdman en hoofdlieden waren.

De manschappen waren gewapend met geweer, sabel

of piek, waarin door de gemeente werd voorzien. De wacht duurde van 's avonds 9 tot 's morgens 5 uur. Tijdens de nachtwacht was het verboden zich in het gebruik van sterken drank te buiten te gaan of deze bij zich te hebben, terwijl tijdens het doen der ronden geen tabak mocht worden gerookt. Na 9 uur moesten alle op den weg zijnde onbekende vreemdelingen, verdachte personen, op heeterdaad betrapte dieven, deserteurs of gerucht makende personen naar het wachthuis worden overgebracht.

Er wordt niet vermeld hoe lang dit instituut heeft bestaan; vermoedelijk zal het wel geen langen levensduur beschoren zijn geweest.

Het loten voor de Nationale Militie vond evenals thans nog plaats te 's-Gravendeel.

De bemoeiingen van het gemeentebestuur waren in deze talrijk, vooral tijdens de Belgische troebelen; bijzonder vermeldenswaardige voorvallen kwamen niet voor.

De Schutterij te Strijensas maakte deel uit van het 2e Bataljon, 1e Compagnie, 1e District Dordrecht; de schutters waren ingedeeld in eersten, tweeden en derden Ban, waarvan de eerste zoo noodig bestemd was voor werkelijken dienst bij de z.g. mobiele schutterij.

In 1830, het jaar van den Belgischen opstand, deelde de Burgemeester aan den Militie-Commissaris mede, dat op de bijzondere rol der Schutterij voor Strijensas, naar evenredigheid der bevolking vijf personen voorkwamen, waarvan twee voor den eersten en drie voor den tweeden Ban waren bestemd.

Onder de twee schutters van den eersten Ban, die op 5 December 1830 naar Gouda zouden marcheeren, bevond zich een zekere Ludovicus Martinus Panis, geboren te Kieldrecht, Arrondissement Sint Nicolaas, Provincie Oost-Vlaanderen en welke gemelde persoon ongeveer een jaar in de gemeente Strijensas woonachtig was. Gevraagd werd of uit hoofde van diens vroegere woonplaats in eene in opstand zijnde Provincie, deze persoon mede zou optrekken naar Gouda of thuis moest worden gelaten.

De militaire autoriteiten maakten na veel correspondentie uit, dat Ludovicus provisioneel van de mobiele

schutterij zou worden uitgesloten en naar de reserve moest worden overgebracht.

Op 8 December 1830 deelde de Burgemeester hierop mede, dat één schutter van den eersten Ban, zijnde Teunis van Bruggen, voor inlijving naar Gouda was overgebracht.

Als eenige gegradueerde bij de Schutterij te Strijensas wordt in 1830 genoemd de Kapitein Jacob Overwater, afkomstig uit Strijensas, doch vermoedelijk toen al reeds woonachtig te Strijen.

Naast de Schutterij en uitsluitend in verband met de Belgische troebelen, die eerst in 1838 eindigden, schijnt er ook nog tijdelijk een Landstorm te hebben bestaan.

In 1832 deelde de Burgemeester mede, dat de mannen van den Landstorm van 19 tot 50 jaren waren ingeschreven, met verzoek aan den Gouverneur spoedig de noodige geweren te willen toezenden.

Deze briefwisseling werd vervolgd met de mededeeling, dat het aantal Landstormers te Strijensas 32 bedroeg, waarvoor 32 geweren of pieken noodig waren.

Ook van deze instelling werd in de latere jaren niet meer vernomen.

Overeenkomstig de bepalingen van het Reglement voor het Bestuur ten Platte Lande werden jaarlijks in de gemeente vier schouwen gevoerd, t.w.:

- 1e. opneming omtrent de inrichting van smedrijen, ovens, schoorsteenen, enz.;
- 2e. opneming omtrent de hoedanigheid en naleving van de broodzetting, enz.;
- 3e. opneming omtrent het gebruik, enz. der nieuwe maten en gewichten;
- 4e. opneming van openbare straten, paden, riolen, enz.;

Over openbare werken in de gemeente vindt men nergens iets vermeld, behoudens dat in den winter van gemeentewege langs de paden der huizen zand werd gestrooid door Kuindert Klop.

De herijk van lengtematen, inhoudsmaten voor drooge en natte waren en gewichten vond voor Strijensas jaarlijks plaats te Strijen.

De strandvonderij te Strijensas maakte deel uit van het ressort Dordrecht.

In eene in 1836 aan de inwoners van Strijensas kenbaar gemaakte waarschuwing van E.H.Nebbens Sterling, Opperstrandvonder op de rivieren en stroomen van het Oud Dominiaal Ressorst van Zuid-Holland, werd uitdrukkelijk aangezegd om niet - gelijk er personen waren die zich niet ontzagen dit te doen - iets dat afkomstig was van strandvondst te behouden, te verkoopen, te verbranden of te verbergen.

In dit opzicht schijnt er aan de zoo geroemde goede gezindheid van de burgerij, waarvan de gemeenteverzorgers gewagen, wel eens iets gehaperd te hebben.

KERMIS, VEER, PAARDENPOST, LICHTOPSTAND, SCHUTSLUIS EN BEMALINGSINRICHTINGEN.

Van ouds werd de kermis te Strijensas gehouden op den 2en Pinksterdag; zij schijnt in het laatst van haar dagen, evenals bij de kermissen in kleinere plaatsen dikwijls het geval was, een kwijnend bestaan te hebben geleid.

In 1847 besloot de Gemeenteraad niet accoord te gaan met een circulaire van den Gouverneur, om in verband met de tijdsomstandigheden over te gaan tot opheffing van de kermis en wel op grond, dat de kermis of jaarmarkt, die alleen werd gehouden des namiddags van den Tweeden Pinksterdag, hoofdzakelijk bestond in het ontvangen van familiebezoeken door enkele meergegoede ingezetenen en van zoo weinig betekenis was, dat de tijdsomstandigheden daarop geen bijzonderen invloed konden hebben en er alzoo geen reden was tot het uitvaardigen van een speciaal verbod tot het houden daarvan.

De kermis bleef derhalve voortbestaan tot in 1854, toen in de Raadsvergadering van 18 Februari op een verzoek van den commissaris des Konings, om indien daartegen geen overwegende bedenkingen bestonden, tot opheffing daarvan te willen overgaan, met eenparige stemmen werd besloten aan dit verzoek ditmaal wel gevolg te geven.

Daarmede was de zaak echter nog niet uit, want in 1855 zag de Raad zich in verband met de plaats gevonden opheffing der kermis genoodzaakt een verordening

vast te stellen op het houden van publieke vermakelijkheden en wel op grond, dat bij een of meerdere tappers of herbergiers te Strijensas het voornemen bestond om op Pinksteren Maandag, zijnde vroegere kermisdag, speellieden in hunne huizen te nemen en te doen spelen en mitsdien het door de afschaffing der kermis beoogde doel, bevordering van orde, zedelijkheid en voorkoming van noodelooze geldverspilling, te verijdelen.

Deze argumentatie geeft wel aanleiding om te denken en zien nog aan minder onschuldige zaken te denken (an alleen aan familiebezoek. Hoe dit ook zij, de onderwerpelijke verordening verijdelde het voornemen om de kermis in anderen vorm te doen voortleven.

Art. 2 van deze verordening bepaalde, dat voor de toepassing daarvan als publieke vertooningen en vermakelijkheden werden aangemerkt:

- a. het doen houden van speellieden of muzikanten in herbergen of tapperijen of op de publieke straat;
- b. het doen plaats hebben van goochelarijen, koordansen, springen of buitengewone lichaams oefeningen en wat hiermede kan geacht worden gelijk te staan, op de publieke straat, in herbergen of tapperijen.

Verder wordt van der kermis niet meer vernomen en uit den aard der zaak zal de in 1855 plaats gevonden hereeniging met Strijen, deze aangelegenheid wel voor goed hebben beëindigd.

De kermis te Strijen was reeds in 1852 afgeschaft.

Het Veer te Strijensas was van zeer ouden datum en bestond vermoedelijk reeds geruimen tijd voor het uit de geschiedenis bekende ongeluksjaar, toen op 14 Juli 1711 Johan Willem Friso, bij zijn terugkeer uit het kamp in België naar Den Haag, juist voor het binnenloopen der haven van Strijensas verdronk.

Hoewel niet behoorende tot het hier beschreven tijdperk, kan omtrent dit ongeluk, wat in die dagen welhaast een ramp genoemd mocht worden, het volgende worden medegedeeld, afkomstig van een ooggetuige,

Aanvankelijk is gedacht aan nalatigheid van den veerdienst, doch later is men hierop blijkbaar terug

gekomen. De volgende twee processen-verbaal, eenigszins overgezet in meer hedendaagschen taalvorm, beschrijven het volgende verloop van de zaak.

Proces-verbaal, opgemaakt den 16en Juli 1711 te Niervaart, naar aanleiding van het overlijden van Jan Willem Friso bij den Moerdijk op den 14 Juli 1711.

Compareerde voor Baljuw, Burgemeester en Schepenen der Stede en Lande van Niervaart, gezegd de Clundert, Pieter Cornelisse, geboortig van Nieuwerkerck in Duiveland bij Zierikzee, oud tusschen de 21 en 22 jaren, knecht op het veer van den Moerdijk, dewelke ter requisitie van den Heer Hugo van der Mast, Heer van Kleinpoelgeest, als Baljuw alhier, verklaarde:

dat Zijne Hoogheid de Heer Prins van Oranje, Erfstadhouder van Vrieslandt, etc. op verleden Dinsdag den 14 Juli 1711, omtrent den middag met zijn gevolg, gekomen uit Brabant op den Moerdijk, om over te varen naar het Strijensche Sas, eerst is gegaan in een schuifje, genaamd een hoogaars, waar de veerman Gerrit Jansen en nog een kloek man genaamd Arie Dannelsen op waren, om over te roeien, doch gekomen aan het einde van de haven aan het Hoofd (te Moerdijk), Zijne Hoogheid van gedachte veranderde door in een andere schuit, zijnde een hengst die van de overzijde was gekomen en aldaar lag, over te gaan; dat terwijl hij daarin was eenige regen begon te vallen en Zijne Hoogheid alstoen besloot om ook uit dat vaartuig te gaan in een anderen hengst, die met de koets geladen was en aan het voornoemde Hoofd lag, met hem mede nemende twee à drie Heeren en twee knechts, zijnde de koetsier daarin al reeds eerder gegaan;

dat Zijne Hoogheid alstoen om den regen te mijden met de voornoemde Heeren is gaan zitten in de voornoemde koets;

dat de voornoemde hengst was bemand met den comparant en twee jongens, zijnde de eene den zoon van Gerrit Jansen, genaamd Jan, oud tusschen de 12 en 13 jaren en de andere den zoon van Dirk van der Sluys, ge-

naamd Adriaan, oud tusschen de 11 en 12 jaren; dat zij toen met een bekwamen zuidelijken wind van het Hoofd van den Moerdijk zijn afgevaren, doch komende omtrent den wal van het voornoemde Strijensche Sas, een Rui is opgekomen en de wind naar het noordwesten is geschoten; dat, als toen moetende wenden, de zeilen niet hebben willen overgaan en bij die occasie een hooge wind in de zeilen is gevallen, waardoor de schuit water schepte en zoodanig vervulde, dat deze geheel en al overzij viel en de zeilen op het water lagen; dat Zijne Hoogheid met gemelde Heeren die bij hem zaten toen uit de koets zijn getreden, doch allen in het water zijn geraakt en Zijne Hoogheid met nog een van de voornoemde Heeren zijn verongelukt, zonder pertinent te kunnen zeggen, hoe Zijne Hoogheid uit de schuit is weggeraakt, mits het zoo schielijk toeging, dat men nauwelijks tien zoude hebben kunnen tellen.

Alles hetwelk hij comparant met plechtigen eed heeft bevestigd, zoo waarlijk zou hem God almachtig helpen.

Gedaan in het Collegia van de Magistraat van Niervaart, den 16 Juli 1711.

Volgt dan het tweede proces-verbaal van de zitting over hetzelfde ongeval, dat luidt als volgt.

Den 17en Augustus 1711, zijnde Maandag, present de Heer Baljuw Hugo van der Mast, Heer van Kleinpoelgeest, Burgemeester en alle Schepenen, behalve de Heer Piterson, Binnen-Burgemeester.

De Heer Baljuw van der Mast, Heer van Kleinpoelgeest hebbende ter occasie van het verongelukken van den Heer Prins van Nassau, Erfstadhouder van Vrieslandt, etc. voorgedragen het 6e Artikel van de ordonnantie op het veer van den Moerdijk, bepallende dat de veerschuiten moeten bemand zijn met twee of vier kloeke mamen al naar gelegenheid van zaken, terwijl de schuit waarin de Prins was geweest en mede verongelukt is maar voorzien geweest is met een knecht en twee jongens van 11 en 12 jaren, zoodat de ordonnantie was overtreden en de veerlieden naar inhoud van dezelve behoorden te worden gecorrigeerd.

Waarop de veerlieden Gerrit Jansen en Dirk Versluys, gehoord zijnde, hebben bekend, dat de schuit maar aldus bemand was geweest, doordat de voornoemde Heer Prins had begeerd, dat Dirk Versluys bij de schuit zou blijven waarin de bagage was gedaan, waarmede naar Rotterdam zou worden gevaren. Na deliberatie goed gevonden en geresolveerd de zaak voorloopig aan te houden.

Het Veer was van ouds eigendom van de Domeinen van het rentamt Niervaart te Klundert, dat de veerdienst aanvankelijk zelfstandig regelde en verpachtte, totdat dit veer werd onderworpen aan het Provinciaal Reglement op de overzetveren in Zuid-Holland.

Blijkens de laatst gevonden verpachting in 1847/1848 werden voor de vaststelling der voorwaarden en tarieven niet alleen Ged. Staten, doch ook de betrokken gemeenten gehoord, terwijl blijkens de gemeenteverslagen ook een zeker toezicht op de bediening en het materiaal door de gemeente Strijensas en vermoedelijk ook door Moerdijk werd uitgeoefend. De tarieven zelf behoeften Koninklijke goedkeuring.

Uit gemeentelijke correspondentie blijkt, dat het Domeinbestuur dezen gang van zaken allerminst aangenaam vond, doch zich overigens bepaalde tot het voorbehouden van rechten.

De hoofdbedoeling van het veer was gelegen in de overtocht naar Moerdijk en omgekeerd voor de verbinding met Brabant en België, doch daarnevens kon men, gelijk uit verschillende gemeentelijke stukken blijkt, ook worden overgezet naar Roodevaart, Noordschans (Klundert) en zelfs naar Willemstad. Was het veer oorspronkelijk van beduidenden omvang, zoo schijnt dit vooral in 1821 een geweldige teruggang ondervonden te hebben door de invoering van een stoombootenveer Willemsdorp-Moerdijk.

Blijkens het gemeenteverslag over 1837 duurde de overvaart naar Moerdijk $\frac{3}{4}$ à 1 uur; bij ijsgang ging de overtocht vrij goed, doch bij storm was deze schier onmogelijk. Er waren toen nog ter beschikking een groote zeilschuit voor 50 personen en 15 paarden en een kleine zeilschuit voor 30 personen, benevens 2 roeiboeten.

Bij de genoemde verpachting van 1847/48 werden o.m. de volgende bepalingen en tarieven vastgesteld.

- Art. 1. De bediening geschiedt door een z.g. Slie-drechtschen hengstschiit van minstens 12 ton, een open zeilboot van minstens 6 ton en een roeiboot van gewone grootte.
- Art. 2. De bediening geschiedt door een schipper en minstens 1 bekwame knecht.
- Art. 3. De hengstschiit mag niet meer dan 25 personen of 10 stuks volwassen paarden of runderen, de zeilboot niet meer dan 15 personen en de roeiboot niet meer dan 5 personen tegelijk vervoeren, inbegrepen schipper en knecht.

Ten aanzien van de tarieven, golden de volgende prijzen:

- voor een persoon f 0.60 en voor een kind beneden 12 jaren f 0.30, terwijl kinderen beneden 2 jaren waren vrijgesteld;
- voor een koffer, kist, valies, pak of mand, niet door reizigers gedragen f 0.30 en voor andere voorwerpen beneden 50 Nederlandsche ponden (Z.G.) f 0.20;
- voor een tweewielig rijtuig f 1.50, voor een vierwielig rijtuig f 2.50 en voor een ezel- of hondenkar f 0.30;
- voor een los paard boven 2 jaren f 0.75, voor een paard beneden 2 jaren f $0.37\frac{1}{2}$, voor een veulen f 0.25 en voor een ezel of muilezel f 0.30;
- voor elken ingespamen hond f 0.15;
- voor een hoornbeest f 0.50, voor een hokkeling f 0.25 en voor een kalf f 0.17;
- voor een varken f 0.10 en voor een gemest varken f 0.20;
- voor een bok en een geit f 0.10;
- voor een schaap f 0.10;
- voor een bijenkorf f 0.05.

Dubbel veergeld was verschuldigd:

- a. een uur na zonsondergang;
- b. bij dikken mist;
- c. bij wind, indien de roeden der zichtbare molens aan vier einden gewicht waren.

Bij ijsgang, wanneer de rivier met drijfijis was bezet, was de prijs voor iedere schiit f 5.--, terwijl slechts 3 personen tegelijk mochten worden overgebracht.

De betalingen moesten geschieden vóór het vertrek der vaartuigen.

Vorenstaande tarieven betroffen het veer op Moerdijk; voor Roodevaart en Noordschans werden eenigszins gewijzigde tarieven aangetroffen. Van de pachters van het veer kon vrijwel niets gevonden worden, behalve van den pachter Jan de Visser in 1832, die blijkbaar nu niet bepaald een beschroomd man is geweest.

Immers in een brief van 23 Januari 1833 richtte de Bewaarder der Hypotheken te Dordrecht, als zijnde belast met het beheer van het stoombootenveer Willemsdorp-Moerdijk, zich tot den Burgemeester van Strijensas met de volgende klacht.

Geïnformeerd zijnde, dat een zekere de Visser, veerschipper van Strijensas op Moerdijk zich niet alleen niet ontziet om de militairen van de Roodevaart naar Strijensas over te brengen, maar ook daarenboven personen op den weg naar Breda plaatst, teneinde alzoo de aankomende verlofgangers over te halen om niet aan het 's Lands Veer van den Moerdijk - wat blijkbaar den militairen voorgeschreven was - maar liever aan de Roodevaart zich te doen overzetten, zoo vind ik mij verplicht dit ter Uwer kennis te brengen, met verzoek hem het verkeerde van zijn handelwijze onder het oog te brengen en voor het vervolg te verbieden, bij gebreke waarvan maatregelen zullen worden getroffen.

Schipper de Visser, die te Strijensas ook nog het ambt van Zetter heeft bekleed, is later naar elders vertrokken.

Ten tijde van de opheffing der gemeente in 1855 was het veer nog altijd in gebruik. Daarna is het van lieverlede verlopen en in latere jaren als officieel veer opgeheven.

Ook de Paardenposterij bestond eveneens reeds vóór de instelling der zelfstandige gemeente Strijensas, vermoedelijk zelfs nog vele jaren voor den Franschen Tijd, toen in naam van Keizer Napoleon in 1811 brevet werd verleend aan Jacobus Overwater, om op te treden als Postmeester te Strijensas, gelegen in het Departement van de Monden van de Maas, zulks voor de bediening van de Paardenpost in de Route Antwerpen-Den Haag-Amsterdam.

Deze benoeming werd gegeven te Parijs op 29 Augustus 1811 en bepaalde, dat de benoemde had te zorgen voor het getal Postiljons, paarden en equipages, als voorgeschreven in de betrekkelijke Wetten en Reglementen en dat het Brevet zou worden geregistreerd bij den Raad van de Paardenpost en ten Gemeentehuize van de woonplaats van den Postmeester.

Deze laatste registratie geschiedde te Strijen op 3 October 1811 en werd ondertekend door den Schout F.F.Loose.

Hoe een en ander met betrekking tot de paardenposterij was geregeld, blijkt het beste uit een brief van den Burgemeester aan den Gouverneur van 10 October 1827, waarbij door eerstgenoemde werd medegedeeld, dat bij de instelling der nieuwe gemeente omstreeks 1818 tot vervoer van passagiers en goederen aanwezig waren 6 wagens voor vier personen, 5 tourgons of kapsjeesen voor twee personen, welke niet op gezette tijden afreden en aankwamen, doch zich tot vervoer altijd gereed hielden, voornamelijk voor reizigers vanuit de Brabantsche Kwartieren naar Rotterdam.

De postroute was destijds Strijensas - Goidschalxoord - Katendrecht - Rotterdam.

Van lieverlede schijnt deze dienst veel van zijn beteekenis te hebben verloren, want uit hetzelfde schrijven blijkt dan verder, dat na de instelling van het stoombootenveer te Willemsdorp in 1821, vrijwel de geheele passage van Strijensas naar dit nieuwe veer werd verlegd en dat daaruit een vermindering of afschaffing ontstond van 5 wagens en 5 tourgons, zoodat in 1825 voor het waarnemen van dezen dienst nog slechts aanwezig was 1 wagen voor vier personen.

Uit correspondentie tusschen den Burgemeester en den Gouverneur in 1831 blijkt verder, dat in de gemeente geen voertuigen, hetzij vracht- of postwagens of diligences meer afreden, noch aanwezig waren, waarop bij Kon. besluit van 13 December 1832 de paardenposterij werd opgeheven, waarbij aan den Postmeester van het station eervol ontslag werd verleend.

De voornaamste bepalingen waaraan de paardenposterij ten tijde toen deze in vroegere jaren normaal

functioneerde had te voldoen, kan men vinden in een Provinciale aanschrijving van 30 November 1832, zijnde het jaar van opheffing van dezen dienst te Strijensas.

Art. 1, paragraaf 9 van het Reglement op den dienst der paardenposterij bepaalde, dat stiptelijk voor het volgende was te zorgen.

Op elk station moest des nachts niet alleen licht op zijn, maar een postiljon, in uniform gekleed en geheel gereed de wacht houden, terwijl ook steeds een of meer paarden getuigd of opgezadeld moesten gereed staan, opdat couriers of estafettes niet het minste oponthoud zouden ondervinden.

Tarieven van de paardenposterij worden in het archief niet aangetroffen.

De lichtopstand bestond ten tijde van het bestaan der gemeente Strijensas uit een houten opstand, ongeveer ter plaatse, waar zich thans het toegangshek van den steenen dam naar de bestaande ijzeren lichtopstand aan het einde van de haven bevindt, welke laatste lichtopstand indertijd op de oude plaats van van den houten lichtopstand werd opgebouwd en in 1897 naar zijn tegenwoordige plaats werd overgebracht.

De houten opstand bestond uit een klein houten gebouwtje, voorzien van ramen en geplaatst op een hooge paalopstand met houten trap. Blijkens het gemeenteverslag van 1842 geschiedde de verlichting destijds uitsluitend van 1 September tot 1 Mei.

Verder is van den lichtopstand uit gemeentelijke correspondentie van 1835 en 1836 te vinden, dat deze tot 1835 onder beheer stond van de Domeinen te Klundert en op 1 Juli van dat jaar in beheer en onderhoud overging naar het Departement van Marine; vervolgens, dat het toezicht op bediening en onderhoud, waartoe destijds ook behoorde het doen van ontvangsten voor het Fonds van de binnen- en buitenvuren, ton- en bakengelden, in handen was gesteld van Jacobus Overwater.

Ten aanzien van de schutsluis werd al eerder vermeld, dat deze buiten gemeentelijke bemoeiing lag; het toezicht en beheer daarover berustte bij het Bestuur der Uitwaterende polders door het Strijensche

Sas.

De eerste drooglegging waarvan iets meer bekend is, geschiedde in 1774, toen de kosten van dit werk kwamen op 33460 guldens en 10 stuivers; voor dien tijd een respectabel bedrag.

Daarna had in 1848 opnieuw droogzetting en geheel herstel van de schutsluis plaats voor een totaal kostprijs van f 32791.38. De uitvoering hiervan geschiedde onder bestuur van:

R. Schrijver, President; B. Kronenburg; A. van Driel; J. Barendregt; Jhr. J.N.J.Jantzou van Erffrenten en Babylooniënbroek; I. Maasdam; S. Herweyer; P. de Jongste; L. van der Giessen; G. Diepenhorst Cz., Penningmeester; J. Overwater, Sasmeester en H. Bremken, Fabrijk.

Acht en zeventig jaren later, alzoo in 1926 geschiedde hetzelfde andermaal en werd de schutkolk tevens verlengd voor een totaal kostprijs van f 103221.21.

De uitvoering hiervan geschiedde onder bestuur van:

J. Overwater A.A.z., Voorzitter	} Commissie van uitvoering
P. S. Overwater	
A. Herweyer Gz.	
S. Overwater; J.G.van der Gijp Barendregt; J ^b . Reedijk Hz.; S. Herweyer Jun.; W. R. Dam; H. Dekker; L. Kluifhooft; A. de Koning Jz.; J.C.Diepenhorst, Secretaris Penningmeester; C. F. Sepmeyer, Bouwkundige en T. Overwater, Sluiswachter.	

Door den Voorzitter en den Bouwkundige werd hiervan in 1927 een chronologisch overzicht geschreven, waarin alle bijzonderheden van dit omvangrijke werk worden vermeld. De houten ophaalbrug werd in 1908 door een ijzeren vervangen.

Het voorheen op de oude grensscheiding tusschen Strijensas en Strijen gelegen stoomgemaal „de Volharding“ werd in 1878 gesticht onder bestuur en directie van A.A.Overwater, Voorzitter, Jb. Diepenhorst, Secretaris Penningmeester en J.Paul, Bouwkundige.

De eerste steen van dit bouwwerk werd gelegd door J. Overwater A.Az. op 3 Mei 1878.

De schep-rad-installatie van dit gemaal werd in 1899 vervangen door een centrifugaalpomp.

In 1937 werd het gemaal afgebroken en vervangen door een nieuw electrisch gemaal, onder bestuur en directie van L.A.Overwater, voorzitter - J.C.Diepenhorst, Secretaris Penningmeester en Ir. W.N.van Nooten, bouwkundige.

De eerste steen van dit bouwwerk werd op 9 Augustus 1937 gelegd door J. Overwater L.A.z.

Het Dieselgemaal naast de schutsluis te Strijensas werd gesticht in 1913, onder het toenmalig bestuur van het Waterschap de Boezem loozende door Strijensas, met als Voorzitter W.H.van Bilderbeek, Secretaris Penningmeester G.A.Diepenhorst en Bouwkundige Ir. H.Paul.

De eerste steenlegging hiervan geschiedde door L.I.Overwater op 26 Mei 1913.

In 1934 werd de capaciteit van deze bemalingsinstallatie versterkt onder leiding van Ir. W. N. van Nooten.

VERKEERSWEGEN, LANDBOUW EN VEETEELT, AMBACHT EN BE- ROEP EN ARBEIDSRONNEN.

De voormalige gemeente Strijensas had geen of althans onbeduidende onderhoudskosten van wegen tot haar last.

De Rijksweg of Schelpweg in de gemeente was in beheer en onderhoud bij het Rijk, terwijl de toen nog onverharde dijken binnen de gemeente gedeeltelijk behoorden tot de Gorzen en aanwassen van den Lande van Essche en voor het overige eigendom waren van de Domeinen te Klundert, evenals de nog slechts ten deele bebouwde en geheel onverharde Nieuweweg, die aan beide zijden met een hek was afgesloten, terwijl zich bovendien nog een afscheiding bevond bij de later gebouwde z.g. zeven Huizen.

Omstreeks 1840 kwam de Rijksweg Puttershoek - Strijensas tot stand, in aansluiting op den Rijksweg Goidschalxoord - 's-Gravendeel. Dat daarmede toen nog niet voor de volle honderd procent tevredenheid was bereikt, kan uit het volgende blijken.

Bij brief van 26 Mei 1842 ging een klacht uit van het Gemeentebestuur aan den Gouverneur, dat na de

plaatsing van een tolboom op den Schelpweg op omtrent 2 à 3 minuten van den korenmolen te Strijen, de landbouwers van Strijensas die graan deden malen, tol verschuldigd waren, wat in strijd was met het Kon. Besluit, waarbij in dit verband vrijdom van tolgeld was verleend.

De Gouverneur vroeg hierop nadere inlichtingen, doch men vindt hierover geen definitieve beslissing; wel zijn er aanwijzigingen om te vermoeden, dat deze zaak naar genoegen werd geregeld.

In het gemeenteverslag over 1849 werd door Burge-meester en Assessoren scherpe critiek uitgeoefend op het onderhoud van den Sasseweg, waarbij het volgende wordt gezegd.

In den afgeloopen winter is de Schelpweg bijna geheel onbruikbaar geweest. De gevestigde meening, alsof er eenzelfde belang bestaat bij aannemer en Rijksopzichter wordt daardoor voedsel gegeven, maar hoe dit ook zij, het onderhoud is allerslechtst.

Verbetering is mogelijk, wanneer de schelpon niet alleen naast de wegen in de bergplaatsen, doch ook op de wegen worden gebracht. Duidelijker kan het al niet.

Uit correspondentie in 1854 blijkt, dat van rijkswege toen al werd getracht om het onderhoud der Rijkswegen onder Puttershoek, 's-Gravendeel, Strijen, Strijensas, Maaßdam, Mijnsheerenland en Heinenoord met de daarop voorkomende vijf tollén, aan de betrokken gemeenten en polders in beheer en onderhoud over te doen.

Door de gemeenten en polders werd tesamen jaarlijks f 2000.-- bijgedragen; de tollén brachten toen naar de laatste verpachting in totaal f 2455.-- per jaar op.

De eerder bedoelde pogingen, in verband waarmede een gecombineerde bijeenkomst van alle betrokkenen werd gehouden, leidden tot geen resultaat. De toestand van de verdere wegverbindingen in de Hoeksche Waard was zeer slecht; alleen in den zomer waren deze met paard en wagen te gebruiken, doch 's winters kon dit uitsluitend geschieden met het losse paard.

In het gemeenteverslag over 1850 vindt men vermeld, dat de kleiweg naar 's-Gravendeel en Dordrecht

met het rijtuig in den winter onbruikbaar was en dat de aanleg van een grintweg van Numansdorp naar 's-Gravendeel over Strijen nog altijd hoogst wenschelijk bleef, terwijl dan in hetzelfde verslag in 1854 de mededeeling volgt, dat door het begrinden van den weg tusschen de gemeenten 's-Gravendeel en Zuid-Beyerland over Strijen, de verbinding ook voor de gemeente Strijensas zeer verbeterd was.

In 1854 werd voor de gemeente Strijensas een legger der wegen en voetpaden met bijbehorende schets-teekening vastgesteld.

Gemeentelijke correspondentie in 1828 geeft aan, dat te dien tijde vijf personen in de gemeente zich bezig hielden met het landbouw- en veeteeltbedrijf, t.w.:

Jacobus Overwater	met	+	26	bunders,
Teunis Overwater	"	"	18	" ,
Teunis de Groot	"	"	19	" ,
Jan de Groot	"	"	24	" ,
Jan Pieterman	"	"	10	" ,

alle welke landerijen gelegen waren onder Strijensas en Strijen, terwijl de bedrijfsgebouwen in eerstgenoemde gemeente stonden.

Tezelfder tijd werden in de gemeente geteld 24 paarden, 34 runderen en 21 varkens.

In latere jaren blijkt uit een brief van het Gemeentebestuur aan Jan Casper van Andel, lid der Commissie van Landbouw in het district der Beyerlanden te Klaaswaal, gedateerd 8 Februari 1842, dat de gemiddelde opbrengsten in de laatste jaren door vier landbouwers in de gemeente verkregen, waren als volgt.

Koolzaad 20 mudden, rogge $18\frac{1}{2}$ mud, tarwe 18 mudden, haver 34 mudden en vlas 180 steenen, alles per bunder, terwijl geen beetwortelen, tabak of hennep werden verbouwd. Voorwaar een armzalige opbrengst in vergelijking met wat heden ten dage van deze producten onder normale omstandigheden wordt geoogst.

Nog weer later valt uit de gemeenteverslagen over de jaren 1851 tot en met 1854, dus in de laatste periode der gemeentelijke zelfstandigheid te zien, dat de gemiddelde opbrengsten en prijzen van enkele landbouwproducten toen waren als volgt.

Opbrengst tarwe 25 mudden, rogge 35 mudden en aard-

appelen 120 mudden, alles per bunder; prijzen van tarwe f 11.--, rogge f 9.--, gerst f 6.--, koolzaad f 11.--, alles per mud en boter f 0.70 per pond ($\frac{1}{2}$ Kg.).

Verder, dat de gemeente toen telde ongeveer 28 paarden, 62 runderen, 23 geiten, 4 schapen, 6 varkens, 125 kippen, 2 kalkoenen, 14 eenden en 8 duiven.

In deze jaren varieerde de koopwaarde der landerijen in de gemeente tusschen f 700.-- en f 1500.-- per bunder en de pachtprijzen van f 30.-- tot f 75.-- per bunder.

Ten slotte zij nog vermeld, dat blijkens gemeentelijke correspondentie in 1840, zich te Strijensas vrij ernstig de longziekte onder het rundvee voordeed.

Uit een staat van patent-plichtigen van 15 Februari 1854 blijkt, dat naast de categorie van landbouwers, arbeiders, ambtenaren, enz. toen ter tijde te Strijensas de volgende ambachten en bezigheden werden uitgeoefend:

B. de Rooy - tapster,
Jan Pieterman - winkelier,
Pieter Fortuin - tapper,
Dingeman van Antwerpen - kleermaker en winkelier,
Pieter Wervers - smid,
Arie Zwijnenburg - wagenmaker en timmerman,
Adrianus Fortuin - karreman of vrachtrijder,
Teunis Overwater - voerman,
Anthony v.d.Put - schoenmaker,
Pieter Pons - winkelier.

Voor de uitvoering van andere niet genoemde werkzaamheden moest - evenals nog vele jaren later - de hulp worden ingeroepen van ambachtslieden uit Strijen.

Bij ambacht en beroep valt nog te vermelden, dat voor de uitoefening van bijna alle bezigheden een Rijkspatent noodig was, d.w.z. een bewijs, dat men door de betaling van een zekere rijksbelasting gerechtigd was in een bepaald vak of beroep zijn werk uit te voeren. De gemeentelijke bemoeiing strekte zich ten deze alleen uit tot verplichte regelmatige

aangifte van patentplichtigen en daarbij voorkomende wijzigingen en gaf aanleiding tot veel correspondentie met de Directe belastingen, speciaal over de vraag, of de een of andere niet veelvuldig voorkomende arbeid of nieuwe functie al - dan niet als patentplichtig was te beschouwen. Zoo was o.a. een vraagpunt of de Burgemeester, als belast met het toezicht op den Rijkslichtopstand, al - dan niet een patent als lantaarnopsteker diende aan te vragen, welke vraag ten slotte ontkennend werd beslist.

Verdere gegevens of tarieven ter zake van deze drukende en hoogst inpopulaire belasting worden in het archief niet aangetroffen.

In nauwe samenhang met Strijensas mag hier nog worden genoemd het gemeenschappelijk grondeigendom „de Gorzen en Aanwassen van den Lande van Essche”, voorheen voor een klein gedeelte behoorende tot de gemeente Strijensas, later geheel ressorteerende onder de gemeente Strijen. Dit bezit met zijn vele buitendijks gelegen gronden is naast den landbouw te allen tijde een der belangrijkste arbeidsbronnen geweest voor de bevolking van Strijensas, die daar, vooral in den winter, in de griend- en rietcultuur veelvuldig werk kon vinden.

Van omstreeks den tijd dat Strijensas een zelfstandige gemeente werd tot op heden, waren beheerders of rentmeesters van deze goederen de volgende personen.

Mr. Johan Repelaer te Dordrecht, welke Rentmeester was van 1804 tot 1834 en voor wien het practisch beheer ter plaatse gedurende vele jaren werd uitgeoefend door Ary Overwater.

Daarna waren achtereenvolgens als Rentmeesters te Strijensas woonachtig en werkzaam:

Jacobus Overwater, van 1835 tot 1858; welke werd opgevolgd door zijn zoon Pieter Arie Overwater, van 1859 tot 1889; welke werd opgevolgd door zijn zoon Leendert Overwater, van 1889 tot 1907; welke werd opgevolgd door zijn schoonzoon Jacobus Overwater van 1907 tot 1933; welke werd opgevolgd door zijn zoon Leendert Arie Overwater van 1933 tot heden, terwijl sedert 1942 diens zoon Jacobus Overwater werd aangesteld als Adjunct-rentmeester.

OPHEFFING DER GEMEENTE STRIJENSAS EN SAMENVOEGING
MET STRIJEN.

Op 8 Mei 1846 ontving het Gemeentebestuur van Strijensas een schrijven van den Gouverneur, vermeldende, dat reeds in 1845 bij de Regeering was besloten om eenige kleine gemeenten op te heffen, door deze te vereenigen of wel naar meer belangrijke gemeenten over te brengen.

In het algemeen golden daarbij als overwegingen, dat in kleine gemeenten niet altijd was te voorzien in een behoorlijke samenstelling van het Gemeentebestuur en andere beheerscolleges, dat de huisvesting van den Burgemeester binnen de gemeente dikwijls aanleiding gaf tot moeilijkheden en dat de administratiekosten voor een geringe bevolking noodwendig te hoog en te drukkenwaren. Het kwam dan ook Ged. Staten bij overweging voor, om voor zoover daartegen geen bijzondere redenen bestonden, de gemeente Strijensas te begrijpen in een combinatie Strijen en Strijensas, welke gemeente den naam zou dragen van Strijen. Op grond van art. 2 van het Kon.Besluit van 14 Februari 1845 werd verzocht deze aangelegenheid te onderwerpen aan de beraadslaging van den Raad en daarvan binnen tien dagen een gemotiveerd proces-verbaal in te zenden.

Hierop vergaderde op 19 Mei 1846 de Raad van Strijensas, bijgestaan door een Commissie van zeven hoogst aangeslagenen in de gemeentebelasting, welke Commissie hiervoor bij „Bestuur en inrichting“ reeds met name werd genoemd.

Van de discussies zelve is niets te vinden; wel echter, dat met algemeene stemmen werd besloten, dat een vereeniging als in het schrijven van den Gouverneur bedoeld, niet slechts met den wensch van Strijensas zou strijden, maar dat dezelve ook geheel tegen het belang der ingezetenen zoude aanloopen. De gronden hiervoor werden als volgt aangegeven:

- dat door het Gemeentebestuur direct toezicht kon worden uitgeoefend op het geregeld bediend wordende overzetveer op Moerdijk;
- dat plaatselijk gezag te Strijensas uit verschillende hoofde noodzakelijk en onmisbaar was, wat

- van uit Strijen wegens den afstand niet naar behooren was uit te oefenen en zeer zeker zou strekken tot nadeel van de bewoners van Strijensas;
- dat de voorgenomen vereeniging boven alles financieel nadeel tengevolge zou hebben voor Strijensas, omdat te Strijen nog verschillende artikelen van dagelijks gebruik als turf en steenkolen belast waren, waarvan te Strijensas niet werd betaald;
 - dat te Strijen alsook een jaarlijksche hoofdelijke omslag werd ingevorderd, telkens verhoogende en thans reeds te rekenen op omtrent f 1.-- per hoofd;
 - dat daarentegen te Strijensas van 1825 tot 1844 volstrekt geen hoofdelijke omslag werd geheven, doch alleen tengevolge van bijzondere uitgaven voor het schoolonderwijs, te beginnen met 1845, slechts f 100.--, werd omgeslagen, d. i. ruim f 0.30 per hoofd;
 - dat ook al zou deze bijdrage verhoogd moeten worden, er toch altijd uit de combinatie met Strijen verdubbeling van lasten zou voortvloeien;
 - dat al deze gronden er vroeger toe geleid hadden om de bestaan hebbende vereeniging met Strijen bij Kon. Besluit van 21 Maart 1817 weder op te heffen en Strijensas tot een afzonderlijke gemeente te verklaren.

Van de voorgenomen samenvoeging werd verder niet meer gesproken, tot in Januari 1850 voor den Burgemeester van Strijensas geen herbenoeming volgde en de Burgemeester van Strijen mede als zoodanig te Strijensas werd aangesteld.

Intusschen had men in Den Haag blijkbaar wel verdere aandacht aan de zaak geschonken, want nadat in 1852 over dit onderwerp tusschen Ged. Staten en het Gemeentebestuur van Strijensas nog eenige correspondentie was vooraf gegaan - die intusschen geen nieuwe gezichtspunten had opgeleverd - werd in de Raadsvergadering van 26 November 1852 aan de orde gesteld een van Ged. Staten ingekomen ontwerp over de wijze en de voorwaarden, waarop een vereeniging der gemeenten Strijensas en Strijen zou behooren tot stand te worden gebracht.

Alvorens tot behandeling van dit ontwerp over te gaan, werd met eenparigheid van stemmen nogmaals teruggesproken op de reeds meermalen gedane verklaring,

dat deze vereeniging niet kon geschieden dan tegen den wensch en ook tegen het belang van Strijensas.

De vereeniging destijds met Klundert en later met Strijen, welke laatste op uitdrukkelijk en dringend verzoek van Strijensas werd opgeheven, was ongewenscht en ook thans nog wordt zeer groote waarde gehecht aan een eigen afzonderlijke huishouding, omdat bij hereeniging het geringe zielenaantal van Strijensas als geheel genomen, in het niet zou verdwijnen tegen het negen à tienmaal grootere Strijen.

De belangrijke afstand tusschen beide deelen van een uur, zou met het oog op Burgerlijken Stand, belastingbetaling, enz. groote bezwaren voor de inwoners van Strijensas opleveren. Voornamelijk echter zou hieruit voor Strijensas verhooging van gemeentelasten voortvloeien, want behalve lagere accijnzen, stond de hoofdelijke omslag ongeveer in een verhouding als nagenoeg van drie tot één.

Het beheer van de kleine gemeente kon zuiniger en eenvoudiger zijn en ontduiking van belasting kon beter worden gecontroleerd, terwijl speciaal de armenbedeeling beter te overzien was en er meer gelegenheid bestond om voor bedeelden werk te zoeken.

Met het oog op al deze omstandigheden en in een reeks van jaren opgedane gegronde ervaringen, werd met den meesten aandrang verzocht aan de voorgenomen vereeniging geen gevolg te geven.

Overigens gaven de voorwaarden van het concept zelf weinig redenen tot bijzondere bedenkingen. Alleen zou men daarbij alsnog opgenomen willen zien, dat de bewoners van Strijensas steeds het gebruik zouden behouden, zoowel van de thans bestaande begraafplaats, alsook van de kerkschuit, beide eigendommen van de gemeente Strijensas. Het zou wel geen betoog behoeven, dat de in stand houding dezer beide inrichtingen op den tegenwoordigen voet, bij hereeniging vooraf zou behooren verzekerd te zijn.

Hierna volgde wederom een korte pauze, doch er scheen ten aanzien van de hereeniging met Strijen te Strijensas al weinig hoop meer te bestaan, althans gaf de Raad in 1853 te kennen, niet te zullen overgaan tot de voorgeschreven aanschaffing van een onderscheidingssteeken voor den Burgemeester en wel op

grond, dat de gemeente toch weldra bij een andere gemeente zou worden ingedeeld.

De laatste Raadsvergadering van de gemeente Strijensas, in de notulen waarvan overigens niets wordt medegedeeld over de hereeniging der beide gemeenten en welke ongeteekend bleven, werd gehouden in de Raadkamer op 4 Juli 1855.

In deze vergadering waren aanwezig de Burgemeester H.R.Vogelsang, de Wethouders J.Pieterman en T.Overwater en de Raadsleden A.Bezemer, C.Pieterman, J.Overwater en P.Wervers, benevens de Secretaris-Ontvanger J.Overwater Jz.

De laatste vestigde zich in Mei 1857 metterwoon in West Barendrecht.

Bij besluit van 26 Juli 1855 werd dan door Ged. Staten aan den Burgemeester van Strijensas medegedeeld, dat de eerste keuze voor Leden van den Raad - zulks in verband met de vereeniging met Strijen - voor de nieuwe gemeente zou plaats vinden te Strijen op 13 Augustus 1855, terwijl bij brief van 21 Augustus d.a.v. door Ged. Staten aan Burgemeester en Wethouders van Strijensas werd bericht, dat de eerste vergadering van den Raad der vereenigde gemeenten Strijen en Strijensas was bepaald op Zaterdag den 1sten September 1855 te Strijen, met uitnoodiging dit besluit te willen mededeelen aan den Raad en aan de plaatselijke ambtenaren, onder kennisgeving, dat zij met den 1sten September a.s., onder dankbetuiging voor de door hen bevezene diensten, zouden worden gehouden voor ontslagen; zonder resumtie.

Het Kon.Besluit van de opheffing zelf wordt in het archief niet gevonden.

In den nieuwen Raad voor Strijen was geen inwoner uit de voormalige gemeente Strijensas vertegenwoordigd, hetwelk wellicht hierdoor valt te verklaren, dat van ouds zitting hadden in den Raad van Strijen en ook in den nieuwen Raad terugkeerden, de op de grens van de vroegere twee gemeenten woonachtig zijnde leden Abraham Niemansverdriet en Schilleman Herweyer.

Deze waren voor hun dagelijksch leven, alhoewel woonachtig onder Strijen, ten allen tijde ingesteld geweest op Strijensas en aldaar dus met de nooden en behoeften van dit deel der nieuwe gemeente Strijen ten

volle op de hoogte.

NABESCHOUWINGEN.

Wanneer men de geschiedenis van de kleine gemeente Strijensas nagaat, komt men tot de conclusie, dat deze samenviel met een moeilijk en veelbewogen tijdperk.

Allereerst had men na 1817 nog de naweeën te overwinnen van den pas geëindigden Franschen Tijd, die veel verwarring en armoede had teweeg gebracht, terwijl daarna een tijdperk werd ingeluid van overgang, wijziging en hervorming, zoowel ten aanzien van het Staatsbestel als op bijna elk gebied van het gemeentelijk en maatschappelijk leven.

Men denke in dit verband aan het Reglement voor het bestuur ten Platte Lande van 1816, de instelling van het Kadaster in de jaren 1811 tot 1831, de Grondwetsherziening van 1848, de Gemeentewet van 1851, en daarnaast aan de wijziging van het Muntstelsel, het nieuwe Stelsel van maten en gewichten, de Kieswet en andere bemoeiing en inmenging van hoogerhand met betrekking tot de gemeentelijke huishouding. Voorts ging dit tijdperk gepaard met den Belgischen opstand van 1830 en daaruit tot 1838 voortvloeiende troebelen met België, welke speciaal ten aanzien van militie, schutterij en bijzondere bewakingsdiensten van de gemeentebesturen extra bemoeiingen vroegen.

Neemt men dit alles in aanmerking en men let daarbij op het feit, dat de economische omstandigheden gedurende het grootste deel van het betrekkelijke tijdvak verre van gunstig waren en men ziet dan, dat dit alles zonder groote schokken of bijzondere stoornissen aan de gemeente voorbij ging, dan mag hier in het algemeen van een goed bestuursbeleid worden getuigd.

Het zwakke punt in het gemeentelijk beheer van Strijensas was en bleef de ongetwijfeld geboden zuinigheid als gevolg van de geringe draagkracht der inwoners.

Men kan zich echter niet aan de gedachte onttrekken, dat deze zuinigheid ook wel te ver werd gedreven en zelfs wordt wel eens de indruk gevestigd, dat men zich aan dien staat van zaken te gemakkelijk heeft aangepast.

Hoe dan ook, al mogen zich in de eerste jaren van het zelfstandig bestaan der gemeente daardoor nog geen groote leemten hebben doen gevoelen; in latere jaren, toen bij voortdurend gebrek aan middelen niet kon worden voldaan aan de meest voor de hand liggende eischen van vooruitgang en verbetering, kwam dit bezwaar hoe langer hoe meer naar voren en bij het voortbestaan van de zelfstandigheid der gemeente zou het in verdere tijden onherroepelijk spaak zijn geloopen.

Trouwens, een gemeente waarin de hoofdelijke omslag voor meer dan de helft door één persoon en reeds voor vier vijfden door de twee hoogst aangeslagenen moet worden opgebracht, kan slechts met zeer groot risico van zijn bestaan verzekerd zijn en is op den duur niet te handhaven.

Het is volkomen begrijpelijk, dat Strijensas liever zijn zelfstandigheid heeft willen behouden, doch een onpartijdig beoordeelaar kan de zaak moeilijk anders zien, dan dat het ingrijpen van de Regeering tot opheffing der gemeente, destijds getuigde van juist beleid.

Wanneer iemand die deze aantekeningen leest, zich de vraag zou stellen, hoe ondergeteekende er toe kwam, de geschiedenis van deze kleine gemeente te onderzoeken en op te tekenen, dan kan het antwoord daarop luiden, dat dit uitsluitend geschiedde uit belangstelling in de bakermat van zijn familie, die - voor zover bekend - reeds sedert drie eeuwen te Strijensas heeft geleefd en gewerkt, waar zijn kinderen zijn geboren en hij zelf vijf en dertig van de beste jaren van zijn leven heeft gewoond.

Ten slotte een woord van oprechten dank voor de welwillende wijze, waarop mij de gelegenheid werd geboden van het archief der voormalige gemeente Strijensas kennis te nemen en voor de medewerking mij van andere zijden betoond.

Strijen, Augustus/Mei 1943/'44.

P. S. OVERWATER.

AANVULLING.

In vervolg op de hier voorafgegane aantekeningen wordt nog het volgende vormeld.

Ten aanzien van den Sint Elisabethsvloed, die ook in dit geschrift wordt aangehaald, zij medegedeeld, dat de doorbraak van de Groote- of Zuid-Hollandsche Waard plaats vond in den nacht van 18 op 19 November 1421 tijdens een noordwester storm, omstreeks middernacht bij hoogtij, zonder springvloed, zes dagen vóór nieuwe maan. De juiste stand van hoogwater te Dordrecht was 12.19 uur.

Gelijk op bladzijde 2 aangegeven, maakte Strijensas van ouds deel uit van de Domeingronden van het rentambt Niervaart, gezegd de Klundert, die vroeger eveneens behoorden tot het Graafschap Strijen en later overgingen in de Heerlijkheid Niervaart.

Voor den Sint Elisabethsvloed, toen het Hollandsch Diep nog niet oostwaarts was doorgedrongen, lagen de Heerlijkheden Klundert en Strijen met elkander in nauwe begrenzing. De grensscheiding tusschen beide Heerlijkheden wordt nergens met juistheid aangegeven; als plaats waar zij elkander het kortst naderden, wordt genoemd de Hoonart, gelegen ten zuiden van de Steerplaats, in de omgeving van de Broeksche gronden, het tegenwoordige Kooiland.

De oorsprong van de indeeling van Strijensas bij de Niervaartsche gronden is gelegen in na den Sint Elisabethsvloed ontstane grensverwarring, waarbij speciaal de bedijking van den polder het land van Esche een rol speelde, toen deelen van Niervaart ten onrechte bij Strijen werden gevoegd. Over deze deelen nu, Nassaugronden genaamd, werden verschillende processen gevoerd, waarbij ook Prins Maurits als Heer van Niervaart partij was en welke geschillen in het begin van de zeventiende eeuw door schikking werden beëindigd. Hierbij werd een gedeelte, zijnde het tot den Nassaugrond behorende Strijensas, toegewezen aan de Heerlijkheid Niervaart.

Strijensas heeft derhalve nimmer behoord tot de Heerlijkheid Strijen, doch altijd deel uitgemaakt van de Heerlijkheid Niervaart.

Als eerste Heer van Niervaart wordt in 1393 genoemd Jan van de Leck, wiens dochter Johanna van Polanen en de Leck huwde met Engolbert van Nassau, waarmede Niervaart in 1404 in het huis van Nassau kwam.

Achtereenvolgens werden toen Heeren van Niervaart Jan van Nassau in 1442;

Engelbert Graaf van Nassau in 1472, Hendrik Graaf van Nassau in 1504 en René van Nassau - later René van Chalons Prins van Oranje in 1538, waarmede Niervaart in het Huis van Oranje overging.

Als eerste in dit Huis volgde nu als Heer Prins Willem van Oranje in 1544, waarna de Heerlijkheid Niervaart onafgebroken in diens geslacht bleef en later kwam te behoren tot de gedoteerde goederen van Prins Frederik der Nederlanden.

Als onderdeel hiervan werden de bezittingen onder Strijensas in 1887 verkocht.

De bedijking van den Strijenschen polder, waarbij ook de Niervaartsche gronden te Strijensas waren betrokken had plaats in 1647. Bij deze bedijking werd van de zijde van den toenmaligen Heer van Niervaart, Prins Frederik Hendrik, groote medewerking ondervonden bij het verloggen van de uitmonding van de Meeren in het Hollandsch Diep, die toen van af de tegenwoordige begraafplaats te Strijensas recht doorliep in westelijke richting en later bij de bedijking meer zuidelijk werd gebracht naar de voor uitloozing betere plaats bij de tegenwoordige schutsluis.

Hiervoor werd vanaf de begraafplaats tot de schutsluis een nieuw kanaal gegraven, dat de gronden van den Prins in tweeën splitste; langs de oostzijde van dat kanaal ontstond de eerste bebouwing van Strijensas.

Aan het einde van het kanaal werd een zoogenaamd verlaat (kleine schutsluis) gebouwd, waarover aanvankelijk een smalle draaibrug werd gelegd, welke later werd vervangen door een bredere ophaalbrug, eerst met één en daarna met twee kleppen.

De oorspronkelijke havendammen te Strijensas werden in verband met het opkomen van een plaat in het Hollandsch Diep in 1863 verlengd.

Strijen, Augustus 1948.
P.S. Overwater.